

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZEMĚDĚLSKÁ FAKULTA**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE
Analýza historických prvků krajiny

Vedoucí bakalářské práce: Doc. RNDr. Emilie Pecharová, CSc.

Konzultant bakalářské práce: Ing. Jan Skaloš PhD.

Autor: Jiří Kotek

České Budějovice

2010

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
Zemědělská fakulta
Akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jiří KOTEK**
Studijní program: **B4131 Zemědělství**
Studijní obor: **Agroekologie**
Název tématu: **Analýza historických prvků krajiny**
Zadávací katedra: **Katedra rostlinné výroby a agroekologie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl práce:

Cílem je na základě shromáždění dostupných podkladů a vlastního terénního šetření popsat historické prvky krajiny vybrané části přírodního parku Vyšebrodsko.

Postup řešení:

- 1) Zjištění dostupných podkladů o vývoji krajiny zájmového území. Vyhodnocení mapových podkladů.
- 2) Terénní průzkum: na základě observace terénu stanovení historických prvků v krajině (staré stromy, vegetační struktury charakterizující původní osídlení, krajinné celky).
- 3) Zpracování dat: zpracování a vyhodnocení podkladů v prostředí GIS.

Rámcová osnova:

1. Úvod.
2. Literární rešerše.
3. Cíl a hypotézy.
4. Charakteristika studovaného území.
5. Metody.
6. Souhrn dostupných podkladů o vývoji zájmového území.
7. Terénní průzkum.
8. Popis s vyhodnocením vlastních terénních dat.
9. Diskuze.
10. Závěr.
11. Přehled použité literatury.
12. Přílohy.

Rozsah grafických prací: grafy, tabulky, fotografie dle potřeby
Rozsah pracovní zprávy: 40 - 50 stránek
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

- Lipský, Z. Krajinná ekologie pro studenty geografických oborů. Karolinum. Praha. ISBN 80-7184-545-0
Löw, J. a kol. (1995): Rukověť projektanta místního územního systému ekologické stability. Doplněk. Brno. ISBN 80-85765-55-1
Sklenička, P. (2003): Základy krajinného plánování. Nakladatelství Skleničková, Praha. ISBN 80-903206-0-0
Löw, J., Michal, I. (2003): Krajinný ráz. Kostelec nad Černými lesy, Lesnická práce, s.r.o. ISBN 80-86386-27-9
Culek, M. a kol. (2005): Biogeografické členění České republiky. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Praha. ISBN 80-86064-82-4

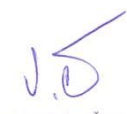
Vedoucí bakalářské práce: doc. RNDr. Emilie Pecharová, CSc.
Katedra rostlinné výroby a agroekologie
Konzultant bakalářské práce: Ing. Jan Skaloš, Ph.D.
ČZU PRAHA

Datum zadání bakalářské práce: 15. ledna 2010
Termín odevzdání bakalářské práce: 16. dubna 2010

prof. Ing. Milošlav Šoch, CSc.
děkan

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZEMĚDĚLSKÁ FAKULTA
studijní oddělení
Studentská 13
370 05 České Budějovice

L.S.

prof. Ing. Vladislav Čurn, Ph.D.
vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 15. ledna 2010

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Zemědělskou fakultou JU) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích 14. 4. 2010

Podpis:

PODĚKOVÁNÍ

Tímto bych chtěl poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce doc. RNDr.Emilii Pecharové, CSc. za cenné rady a připomínky k náplni práce. Dále bych chtěl poděkovat Mgr. Lukáši Šmahelovi za pomoc při práci v terénu. Poděkování také patří RNDr. Ivaně Kašparové za rady při zpracování výsledů v GIS. V neposlední řadě bych rád také poděkoval za podporu a pomoc své rodině.

Bakalářská práce byla vypracována v návaznosti na výzkumný záměr Zemědělské fakulty JU – MSM 6007665806 – Trvale udržitelné způsoby zemědělského hospodaření v podhorských a horských oblastech zaměřené na vytváření souladu mezi jejich produkčním a mimoprodukčním uplatněním.

SOUHRN

Odsun Němců po skončení druhé světové války a nastolení železné opony během 50. let 20. stol. zapříčinilo téměř úplné vylidnění pravého břehu Lipna. Obyvatelé příhraniční oblasti byli nuceně vystěhováni, vesnice zbořeny a louky a pastviny ležící několik desítek let ladem podléhají postupně přirozené sukcesy. Ačkoliv již převážná část vesnic zcela zanikla, lze je zpětně identifikovat pomocí rostlin, jejichž výskyt je úzce spjat s existencí sídelních enkláv (kulturní ovocné dřeviny, nelesní zeleň vysokého věku, okrasné dřeviny aj.). Cílem práce je popsat tyto historické prvky krajiny, lokalizovat jejich polohu a posoudit změny v čase.

KLÍČOVÁ SLOVA

pozůstatky osídlení, ovocné dřeviny, kulturní krajina, Vyšebrodsko, Železná opona, zaniklé obce

ABSTRACT

The two most important reasons of partial depopulation of the right shore of the Lipno dam were the transfer of Germans after the World War II and the Iron Curtain establishment in 1950s. Inhabitants were turn out from borderland, local villages were largely destroyed, meadows and pastures have been wasted for decades and they are under secondary succession. Although a lot of villages were destroyed, we can identify it by plants whose occurrence is closely associated with existence of resident enclaves (fruit tree species, nonforest green vegetation, woody ornamentals). The aim of this work is to describe these plants species, locate their position and judge changes in the time.

KEY WORDS

rests of settlements, fruit tree species, cultural landscape, Vyšebrodsko, Iron curtain, destroyed villages

OBSAH

1.	ÚVOD	7
2.	LITERÁRNÍ PŘEHLED	8
2.1.	Krajina	8
2.1.1	Definice pojmu krajina	8
2.1.2	Vývoj kulturní krajiny	8
2.2.	Stručná charakteristika přírodního parku Vyšebrodsko	11
2.2.1	Poloha a rozloha	11
2.2.2	Geologie a geomorfologie	12
2.2.3	Pedologie	12
2.2.4	Klima	13
2.2.5	Hydrologie	13
2.2.6	Vegetace	14
2.2.7	Ochrana přírody a krajiny	14
2.2.8	Historie	15
2.2.9	Současnost	17
2.2.10	Lesnictví a zemědělství	17
2.2.11	Turismus a služby	18
2.3.	Historie osídlení Šumavy	19
2.4.	Historie zaniklých vesnic	21
2.4.1	Kapličky (Capalla, Kapellen)	21
2.4.2	Hodoň (Hornschlag)	23
2.4.3	Pošlák (Poschenschlag, Poschlag)	24
2.4.4	Mnichovice (Minichschlag)	25
2.4.5	Krásná Pole (Schönfelden)	26
2.4.6	Dobřín (Dobring)	28
2.4.7	Lhota (Stift)	27
3.	CÍLE PRÁCE	30
4.	HYPOTÉZY	30
5.	METODIKA	31
5.1.	Volba lokalit	31
5.2.	Práce v terénu	31
5.3.	Určování polohy pomocí GPS	32
5.4.	Zpracování dat	32
5.5.	Nomenklatura	33
6.	VÝSLEDKY	34
6.1.	Kapličky	35
6.2.	Lhota	37
6.3.	Pošlák	39
6.4.	Dobřín	41
6.5.	Mnichovice	43
6.6.	Krásná Pole	45
6.7.	Hodoň	47
7.	DISKUZE	49
8.	ZÁVĚR	51
9.	PŘEHLED POUŽITÉ LITERATURY	52
10.	PŘÍLOHY	57

1. ÚVOD

Člověk na krajinu působí odněpaměti. Mění ji, přizpůsobuje, využívá, ale neuvědomuje si, jak výrazně ovlivňuje její ráz. Téměř zalesněná krajina se může díky činnosti člověka stát za poměrně krátkou dobu krajinou kulturní, zemědělsky obhospodařovanou, kde jsou lesy nahrazeny loukami a pastvinami, objevují se lidská sídla obklopená ovocnými sady, střed vesnic zdobí duby a lípy a nedílnou součástí téměř každého obydlí je zahrádka. Je však velmi překvapující, s jakou rychlostí se krajina dokáže navrátit ke své původní, divoké podobě. Dokladem tohoto vývoje může být situace v oblastech bývalého hraničního pásma.

To, že lidská činnost působí na krajinu vesměs negativně, je zřejmé. Těžba nerostných surovin, průmysl a doprava jsou jen některé ze zdrojů znečištění. O to více je překvapující, že i absence lidské činnosti může působit negativně. Město je systém vyrobený a stále udržovaný člověkem. Jakmile lidský vliv pomine, začne všechno zarůstat a nastoupí sukcesní procesy (Sádlo, 1999), v nichž se na úkor původních druhů prosadí náletové dřeviny a dojde k snížení biodiverzity. A právě tomu mnohdy intenzivní lidská činnost zabraňuje.

Podobná situace nastala v hraniční oblasti přírodního parku Vyšebrodsko. Zdejší osídlení bylo poměrně rozsáhlé, ale odsun Němců po skončení druhé světové války a nastolení železné opony během 50. let 20. stol. zapříčinilo téměř úplné vylidnění oblasti. Vesnice byly zbořeny a louky a pastviny ležící několik desítek let ladem podléhají postupně přirozené sukcesi. Kulturní ráz zdejší krajiny a zbytky osídlení se velmi rychle ztrácí v rozsáhlých porostech náletových dřevin a s postupem času člověk, jenž bude touto krajinou procházet, nerozezná, že zde kdysi žily stovky obyvatel.

Cílem této práce je identifikovat zaniklé osídlení pomocí rostlin, jejichž výskyt je úzce spjat s existencí sídleních enkláv (kulturní ovocné dřeviny, nelesní zeleň vysokého věku, okrasné stromy a keře) a posoudit jeho změny v čase.

Práce byla vypracována na katedře biologických disciplín a katedře rostlinné výroby a agroekologie Zemědělské fakulty Jihočeské univerzity v období 2008 – 2010.

2. LITERÁRNÍ PŘEHLED

2.1. Krajina

2.1.1 Definice pojmu krajina

Pro termín krajina existuje řada definic, jejich společným znakem je však u drtivé většiny její polyfunkční charakter (Sklenička, 2003). Krajina je část zemského povrchu s charakteristickým reliéfem, tvořená souborem funkčně propojených ekosystémů s civilizačními prvky (zákon č.114/1992 Sb.). Krajina je svérázná část zemského povrchu naší planety, která tvoří celek kvalitativně se odlišující od ostatních částí krajinné sféry. Má přirozené hranice, svérázný vzhled, individuální vnitřní strukturu, určité chování (fungování) a specifický vývoj (Demek, 1974). Krajina je také soubor přírodních jevů podmíněných historicky. V historickém nazírání je to území, jež se po určitou dobu svérázně vyvíjelo geopoliticky, hospodářsky a kulturně v závislosti na přírodních podmínkách vyplývajících v podstatě ze zeměpisné polohy (Semorádová, 1998).

Ke krajině lze přistupovat z různých hledisek, krajinu člověk vnímá esteticky, umělecky, historicky, politicky, ekonomicky, morfologicky i jinak. Stručně řečeno, je krajina příliš rozmanitá na to, abychom se o ní mohli jednoduše vyjádřit (Forman, Godron, 1993).

2.1.2 Vývoj kulturní krajiny

Vznik kulturní krajiny, tj. krajiny trvale využívané člověkem, spadá na území České republiky do období neolitu, tedy asi 5000 let př. n. l. (Lipský, 2000) a úzce souvisí s počátky zemědělství. Do té doby se člověk živil jako sběrač, později pak lovec a byl nedílnou součástí přírodní krajiny.

V epoše raného zemědělství byla naprostá většina našeho území zalesněna (Míchal, 1994), osídlení bylo velmi řídké a lidé využívali pouze nejteplejší a nejúrodnější oblasti do 300 metrů nadmořské výšky (Lipský, 2000). K maximálnímu rozšíření lesů a ustálení současné vegetační stupňovitosti došlo na úsvitu doby bronzové (okolo 1250 let př. n. l.) (Míchal, 1994), avšak právě v teplých, úrodných oblastech již docházelo k prvním změnám krajiny zapříčiněných vznikem stále nových polí. Dočasný ústup osídlení v období stěhování národů znamenal přechodnou invazi lesních porostů na dříve odlesněné a zemědělsky využívané území, ale od 6. století nastává slovanská kolonizace a zemědělskou činností v krajině se opět rozšiřuje mozaika odlesněných ploch (Lipský, 2000).

Uplatnění nových materiálů (bronz, železo) a technologií (přílohou zemědělství, oraba jednoduchým okovaným pluhem) v období raného středověku výrazně zvýšilo efektivnost a výnosy zemědělské produkce, ale lidská populace nadále rostla a s ní úměrně potřeba dalších potravin. Odhaduje se, že kolem r. 850 zaujímala zemědělská půda v Čechách již cca 10 % území (Lipský, 2000) a v oblastech zvláště příznivých vznikly rozsáhlé zemědělské krajiny, kde plužina měla větší podíl než lesy (Löw, Míchal, 2000).

V období středověké kolonizace (13. – 14. stol.) se evropský svět stává bezpečnější a dochází k nárůstu místních populací (Löw, Míchal, 2000), zároveň však také k vyčerpání doposud obdělávané půdy a tím k nutnosti kolonizovat vzdálenější území s méně příhodnými podmínkami. Osídlení proto postupuje do vnitrozemských i příhraničních hvozdů a osidlovány jsou postupně i oblasti hlubokých a dosud netknutých lesů (Löw, Míchal, 2000). Nepříliš pozitivní vliv má přechod na trojpolní systém zemědělství, kde střídání cyklu jař – ozim – úhor výrazně nezvyšuje úrodnost a dochází pouze k zapojení další půdy na úkor lesů a především pak pastvin. Přetváření krajiny zasahuje do 4. vegetačního stupně a dochází tak ke změně poměru krajiny přírodní ve prospěch krajiny přírodě blízké.

Během 14. stol. dosáhla v Čechách výměra zemědělské půdy 30 % a živelné rozorávání svažitéch ploch a rozvodných oblastí má za následek velký rozmach plošné i stržové půdní eroze (Lipský, 2000). V období husitských válek se krátkodobě ústup lesů zastavil, ale od 2. pol. 15. stol. do počátku 17. stol. výměra zemědělské půdy opět roste, dočasný zlom přichází s 30letou válkou. Během ní se počet obyvatel snížil o 30 – 43 %, zaniká mnoho sídel, orné půdy a antropický tlak na krajinu klesl.

V 18. stol. je vývoj krajiny ovlivněn několika faktory. Po skončení 30leté války je země zcela zpustošena a rostou proto požadavky po nové orné půdě, zároveň ale devastace lesů pastvou hospodářských zvířat a intenzivní těžbou dosahuje takového rozsahu, že je nutná jejich ochrana. Vznikají proto první lesní řády (1754), pustošení lesů je zakázáno a začíná obnova výsadbou zejména stejnověkých smrkových monokultur. Pod vlivem baroka také vniká nová tzv. česká barokní krajina, typická výstavbou sakrálních prvků ve volné krajině (kříže, boží muka, kapličky aj.), současně také dochází k estetickým úpravám okolí sídel panstva, zakládány jsou především zahrady a parky. V průběhu 18. stol. v Čechách již výrazně převládá orná

půda nad ostatními krajinnými složkami (lesy, louky, pastviny, lada, rybníky) (Löw, Míchal, 2000).

19. stol. je obdobím převratných změn. Během průmyslové revoluce (v Čechách 1814 – 1914) dochází k zásadní změně využívání zdrojů, neboť dřevo již nemá dostatečný energetický potenciál pro pohánění parních strojů a hutnictví a upřednostňována jsou proto fosilní paliva (uhlí, koks). Zároveň se také mění postoj společnosti vůči krajině, neboť technický pokrok umožnil překonat některá její úskalí (klesající úrodnost orné půdy, limity terénu v dopravě) a postupně je proto vnímána spíše jako zdroj, což vede k časté změně krajinného rázu. V průběhu 19. stol. také dochází k populační explozi, počet obyvatel českých zemí se zvýšil 1,7krát (Löw, Míchal, 2000). Dostatek potravin byl zajištěn rozvojem zemědělské výroby, zavedení střídavého (čtyřhonného) osevního postupu spolu s aplikací průmyslových hnojiv a masivním využitím nových plodin umožnilo zvýšit výnosy o více než polovinu (Löw, Míchal, 2000).

20. stol. přineslo neuvěřitelný rozmach lidských schopností umožněný předcházející etapou průmyslové revoluce (Löw, Míchal, 2000), zároveň však také boj o moc, který vyústil ve dva celosvětové konflikty. Zásadní změny ale krajina prodělala až v období socialistické kolektivizace (Kubeš, 1996). Centrálně řízené hospodářství nebralo ohled na místní podmínky, jedinými cíli byly maximální uniformita a výnosy a to za jakoukoliv cenu, docházelo proto k rozorávání mezí, tvorbě rozlehlých polí a úpravě jejich tvaru na míru technice, pěstování kukuřice na svažitých pozemcích způsobovalo půdní erozi, intenzivní využití minerálních hnojiv eutrofizaci vod, aplikace chemických pesticidů a herbicidů negativně ovlivňovala necílové organismy. Změny, které se odehrály v naší venkovské krajině v době historicky zcela nedávné, byly hlubší a rychlejší než kdykoliv dříve (Lipský, 2000) a byly příčinou rozsáhlé degradace přírody a krajiny.

Pozitivní obrat nastává po roce 1989. Dochází ke změně struktury půdního fondu a obnově trvale travních porostů, klesá aplikace průmyslových hnojiv, což se pozitivně projevuje poklesem plošného znečištění vod. Zároveň zemědělství plní i společenské a mimoprodukční funkce a dochází k obnově ekologické stability pomocí sítě ekologicky významných segmentů krajiny (zpracování územních systémů ekologické stability s podporou v zákonu 114/1992 Sb.). Přes tato nesporná pozitiva stále přetrvávají některé aspekty, jejichž vliv může na krajinu působit negativně, a je proto nezbytně nutné se vývoji a změnám krajiny stále věnovat.

2.2. Stručná charakteristika přírodního parku Vyšebrodsko

2.2.1 Poloha a rozloha

Přírodní park Vyšebrodsko se nachází v Jihočeském kraji, cca 25 km jižně od města Český Krumlov, na pravém břehu údolní nádrže Lipno a řeky Vltavy (Dvořáková, 2005) a vymezit ho lze přibližně pomocí těchto míst: komunikace mezi hraničním přechodem Guglwald a obcí Přední Výtoň – pravý břeh vodní nádrže Lipno – Loučovice – Vyšší Brod - Horní Mlýn – U Tří veverek – Horní Dvořiště – Větší Vltavice – státní hranice s Rakouskem (Jihočeský kraj, 2004). Celková rozloha přírodního parku je 84,1 km² a nachází se celkem na 9 katastrálních územích (Dolní Drkolná, Svatomírov, Studánky, Mnichovice u Loučovic, Kapličky, Horní Dvořiště, Herbertov, Vyšší Brod a Přední Výtoň). Území leží v jihovýchodní části Šumavy, ale již mimo chráněnou krajinnou oblast či národní park (Štěpánek, 2004).

Obr. č. 1 Hranice přírodního parku Vyšebrodsko (www.mapy.cz)

2.2.2 Geologie a geomorfologie

Z regionálně geologického hlediska je Šumava budována dvěma základními geologickými jednotkami, moldanubikem a moldanubickým plutonem, přičemž v oblasti Vyšebrodsko značně převažuje moldanubický pluton (Procházka, 2004). Geologický podklad tak tvoří středně zrnitá až drobnozrná biotická žula, která je zpravidla podél vodních toků překryta kamenitými až kamenito-písčitymi sedimenty (Štěpánek, 2004). V některých oblastech (např. Kapličky, Adámky) lze nalézt též rašeliny, na hřebenu Vykleštilka – Uhlířský vrch maloplošně muskovit – biotické pararuly (Mikyška, 1968). Zvláštním specifikem jsou také evorzní hrnce, které vznikly vířivou činností vody ve volných žulových balvanec. Takto vytvořené útvary lze nalézt nejen v korytě Vltavy, ale např. i na vrchu Kozinec.

Geomorfologicky náleží přírodní park Vyšebrodsko do Trojmezské hornatiny. Jedná se o oblast s členitým reliéfem (vrchovina, místy až hornatina) (Štěpánek, 2004), kde se nadmořské výšky vrcholů pohybují mezi 900 a 1100 m. Nejvyšším vrcholem je hora Sternstein (1122 m) v Rakousku, na české straně Hvězdná (1012 m). Údolí mezi vrcholy mají nadmořskou výšku vesměs přes 700 m, s výjimkou vlastního kaňonu Vltavy pod Lipnem a uzavřeného údolí Menší Vltavice nad Vyším Brodem (Šmahel, 2002).

2.2.3 Pedologie

Podobně jako v jiných oblastech, jsou i půdy Šumavy a jejího podhůří výsledkem složitých a dlouhodobých půdotvorných dějů (Procházka, 2004). Tyto procesy jsou více či méně podmíněny několika půdotvornými činiteli: horninovým podkladem, reliéfem terénu, klimatem, podzemní vodou, organismy, aktivitami člověka a délkou trvání půdotvorných dějů (Kočárek, 2003). Půdotvorné substráty jsou tvořeny převážně žulou, dále pak syenitem a dioritem (Procházka, 2004), mezi půdami převládají půdy hnědé a ve výše položených oblastech pak oglejené podzoly či půdy rašeliníci (Tomášek, 1998). Půdy mají výraznou výškovou pásmovitost ovlivněnou terénem, chemismem mateční horniny a složením lesních porostů (Procházka, 2004).

2.2.4 Klima

Klima přírodního parku Vyšebrodsko je mírně oceánické, na přechodu mezi mírně teplou a chladnou oblastí (MT 3 až CH 7). Průměrná roční teplota se zde pohybuje okolo 4,5 °C, průměrné roční srážky jsou 900 mm a průměrná doba trvání sněhové pokrývky 100 – 120 dní (Quit, 1971). Protože je oblast klimaticky značně heterogenní, zejména vlivem relativně velké členitosti a poloze na labsko-dunajském rozvodí (Šmahel, 2002), lze předpokládat působení následujících mezoklimatických jevů: efekt návětrné a závětrné strany horského hřebene, anemo-orografický systém, inverze, vliv lipenské přehradní nádrže a alpský föhn (Schusserová, 2003). Jeho působení můžeme předpokládat na svazích s jižní expozicí, které nejsou příliš zastíněny hřebeny ležícími v Horním Rakousku (Montágová, 2005).

V tabulce č.1 jsou uvedeny údaje o nástupu některých fenologických fází a začátku zemědělských úkonů zpracovaných za období 1926 až 1940 pro oblast Svatotomášské hornatiny (podobné podmínky jako přírodní park Vyšebrodsko) (Procházka, 2004) a jejich srovnání s Prahou. Z údajů je patrné posunutí nástupu fenologických fází oproti Praze cca o 1 měsíc.

Tab. č. 1 Nástup fenologických fází (Procházka, 2004, Němec, 1999)

	Sv. Tomáš	Praha
počátek jarních polních prací	20.4.	18.3.
počátek setí jarního ječmene	25.4.	28.3.
počátek setí ovsa	20.4.	1.4.
počátek sázení pozdních brambor	5.5.	19.4.
počátek květu trnky obecné	15.5.	19.4.
počátek květu jabloní	1.6.	4.5.
počátek senoseče	25.6.	1.6.

2.2.5 Hydrologie

Přírodním parkem Vyšebrodsko prochází labsko – dunajské rozvodí a území je tak odvodňováno dvěma směry. Převážná část je odvodňována do Severního moře řekou Vltavou tvořící hranici parku, jen jedna drobná vodoteč (Lhotský potok) vede do Dunaje a dále do Černého moře (Štěpánek, 2004). Na území se nachází mnoho menších potoků a říček (Menší Vltavice, Mnichovický potok, Lipový potok aj.), navíc je celá oblast „poseta“ mnoha prameny, na jejichž výronech vznikají zvodnělá místa (Schusserová, 2003) tvořící mnoho dalších bezejmenných toků.

2.2.6 Vegetace

Potenciální přirozenou vegetací pro prakticky celé území jsou lesní společenstva (Neuhäuslová, 1998). Nejčastěji jsou to květnaté nebo kyselé bučiny, které maloplošně v nejnižších polohách (okolo Vyššího Brodu) přecházejí v bikovou anebo jedlovou doubravu. V nejvyšších, podmáčených a inverzních polohách se přirozeně vyskytují též podmáčené rohozcové smrčiny, místy v komplexu s rašelinnou smrčinou. Kromě již uvedených typů vegetace můžeme v zájmovém území maloplošně očekávat i jiné vegetační typy: suťové lesy, reliktní bory, v blízkosti vodních toků olšiny, v extrémních podmínkách s dostatkem vody rašeliniště (Schusserová, 2003).

V zájmovém území více než sedm století působil člověk a se změnami využití půdy se měnil i krajinný pokryv. V souvislosti s budováním železné opony a vysídlováním příhraniční oblasti se z obhospodařované a kulturní krajiny postupem času stala krajina opuštěná (Matyáš, 2004). V současné době na území převažují lesní porosty (cca 70 %), přičemž dominují především smrkové monokultury, pouze cca 10% lesů má přirozenou druhovou skladbu dřevin (Schusserová, 2003). Oproti roku 1840 se podíl lesa v roce 1990 zvýšil o 16,8 % (Prach, 2000).

Luční porosty tvoří 14 % území a jedná se především o jednosečné louky, které většinou zarůstají méně hodnotnými porosty s převahou nitrofilních a ruderálních druhů a následuje postupná sukcese náletovými dřevinami, které v současné době tvoří cca 15 % plochy přírodního parku. Květena zde převládá montánní, místy submontánní, často s alpskými prvky (Schusserová, 2003).

2.2.7 Ochrana přírody a krajiny

Přírodní park Vyšebrodsko byl vyhlášen 3. dubna 1995 Okresním úřadem Český Krumlov a následně potvrzen nařízením Jihočeského kraje č. 2/2004 ze 6. dubna 2004. Posláním Přírodního parku Vyšebrodsko je ochrana krajinného rázu rozsáhlého území s významnou přírodní a estetickou hodnotou, s lesními celky se zbytky přirozených smíšených lesů, se suťovými a rozsáhlými skalními útvary, s četnými rašeliništi, vlhkými loukami a soustavou přirozených vodních toků tvořenou Menší a Větší Vltavicí. Posláním přírodního parku je zachovat zbytky historické krajinné architektury a zabezpečit obnovu některých sídel odpovídající krajinnému rázu (Jihočeský kraj, 2004).

V zájmovém území leží tři zvláště chráněná území. Jsou to Přírodní památka (PP) Uhlířský vrch (vyhlášena v r. 1992, rozloha 15 ha), přírodní památka (PP)

Medvědí hora (vyhlášena v r. 1992, rozloha 82 ha) a přírodní rezervace (PR) Rašeliniště Kapličky (vyhlášena v r. 1992 jako přírodní památka, v r. 1996 pak rozšířena na PR, celková rozloha 72,74 ha). Zatímco obě PP jsou vyhlášeny na ochranu lesních biotopů, v PR Rašeliniště Kapličky jsou chráněna také nelesní společenstva (Schusserová, 2003). PR Kapličky byla zahrnuta též do programu NATURA 2000 jako evropsky významná lokalita (CZ0313513) a přírodního parku Vyšebrodsko se dále týká ochrana ptáků podle nařízení vlády č. 681/2004 ze dne 8. prosince 2004, kterým se vymezuje Ptačí oblast Šumava (Peštová, 2009). Předmětem ochrany jsou populace tetřeva obecného, tetřeva hlušce, čápa černého, chřástala polního, kulíška nejmenšího, sýce rousného, datla černého, jeřábka lesního a datlíka tříprstého a jejich biotopy (Nařízení vlády č. 681/2004).

2.2.8 Historie

V této oblasti se člověk objevil již v mezolitu (Vencl, 2006), lidské osídlení však s největší pravděpodobností nebylo souvislé až do doby vrcholné středověké kolonizace. Horské oblasti byly obtížně dostupné a mimo ně se zřejmě vyskytovalo mnoho mokřadních a tím i obtížně hospodářsky využitelných území (Šmahel, 2002). Vliv člověka se tehdy uplatňoval zejména díky důležitým kupeckým stezkám, např. přes Vyšebrodský průsmyk, který byl takto využíván již v době římské (Andreska, 1994, Beneš, 1995). Plošná kolonizace území započala až za vlády Václava I. a Přemysla Otakara II, důležitým centrem byl cisterciácký klášter ve Vyšším Brodě (založený 1259), díky němuž vznikly např. obce Dobřín (1259), Loučovice (1310), Kapličky (1276) (Hehenberger, 1996). Oblast byla kolonizována především německy mluvícím obyvatelstvem.

Novověké osídlení způsobilo rozsáhlé změny krajiny (Montágová, 2005). Při kolonizaci byly odlesněny rozsáhlé plochy, na nichž se postupně vytvořila společenstva podhorských a horských luk (Schusserová, 2003). Při přetváření krajiny se také významně uplatňovala přednostní těžba jedle a buku, jehož podíl v lesních klesal (v zájmové oblasti měla význam sklárna na Kapličkách) (Panenková, Fröhlich, 1993). Vytěžené lesy byly od konce 18. stol. nahrazovány téměř výhradně smrkovou monokulturou.

V zájmovém území bylo celkem 14 vesnic nebo osad. Největší z nich byly Kapličky (Kappelen – 233 obyvatel) a Krásná Pole (Schönfelden – 155 obyvatel). Dále Frantoly (Frauental), Mnichovice (Minichschlag), Dobřín (Dobring), Adámky

(Abdank), Lipová (Lippen), Nové Domky (Neuhäuseln), Lhota (Stift), Spáleníště, Pošlák (Poschlag), Hvězda (Stern), Hodoň a Muhlberg (všechny údaje k roku 1930 – dle Hehenberger, 1996). Lidé se živilí jednak zemědělstvím a lesnictvím, jednak drobným řemeslem. Ke každému stavení patřilo několik hektarů polí a luk (Hehenberger, 1996).

K prvnímu vysídlování území došlo v roce 1938, kdy byla česká menšina donucena opustit pohraničí v důsledku Mnichovské dohody, po skončení 2. světové války byli odsunuti Němci a oblast se tak téměř vyliidnila. Velká část vesnic byla zcela opuštěna, zachovaly se pouze Kapličky, Krásná Pole, Mnichovice, Lipová, Nové Domky a Pošlák a počet obyvatel nikdy již nedosáhl takového rozsahu jako před 2. světovou válkou. V roce 1930 žilo na území farnosti Kapličky 2536 obyvatel a v roce 1947 se píše, že ve farnosti Kapličky je pouze 160 Čechů a 40 Němců (Schusser, 2007).

Zbylí obyvatelé byli vystěhováni v 50. letech v souvislosti s budováním „železné opony“ a prakticky celá oblast se stala hraničním pásmem s omezenou možností vstupu. V určité vzdálenosti před vlastní linií státní hranice byly budovány tzv. ženině – technické zátarasy („dráty“), které lemovaly celou státní hranici s tehdejší Německou spolkovou republikou a Rakouskem (Košťel, 2000) a znemožňovaly jakékoli nepovolené překročení hranic. Počet obyvatel klesl na nulu a území se tak stalo na dobu přesahující tři desetiletí uzavřeným vojenským pásmem bez trvalého osídlení (Štěpánek, 2004). V oblasti Martínkova sídlila pouze rota pohraniční stráže a na Kapličkách byla na místě někdejšího kostela postavena 16 metrů vysoká pozorovací hláska, jež dodnes představuje zdaleka viditelnou dominantu území.

Po roce 1989 byla snaha o opětovné osídlení oblasti, ale z důvodu legislativních problémů (chybějící územně plánovací dokumentace, problémy s prodejem státní půdy, stavební uzávěra) k němu nedošlo. Další překážkou jsou nevyjasněná majetková práva k pozemkům a to zejména restituční nároky vyšebrodského kláštera (Štěpánek, 2004).

2.2.9 Současnost

V současné době je krom zemědělské usedlosti v Mnichovicích a několika rekreačních objektů v osadách Lipová a Nové Domky území zcela opuštěné. Celá oblast Vyšebrodsko trpí typickými problémy příhraniční oblasti – malá vzdělanost obyvatelstva, nedostatek pracovních příležitostí, špatně placená místa, odchod mladých lidí do měst (Schusserová, 2003). Pracovní uplatnění lze nalézt v papírenském (Papírny Vltavský mlýn), dřevozpracujícím a energetickém průmyslu (ČEZ) a dále pak v zemědělství, lesnictví, případně turismu.

Tab. č. 2 Vybrané charakteristiky katastrů obcí (ČSÚ, 2008)

	Vyšší Brod	Loučovice
Zemědělská půda - rozloha (ha)	3026	628
Orná půda - rozloha (ha)	756	32
TTP - rozloha (ha)	2 245	583
Lesní půda - rozloha (ha)	3 084	3233
Vodní plochy - rozloha (ha)	172	111
Ostatní plochy - rozloha (ha)	664	215
Zastavěné plochy - rozloha (ha)	31	14
Zahrady - rozloha (ha)	23	13
Ovocné sady - rozloha (ha)	1	0
Celková výměra (ha)	6976	4201
Podíl zemědělské půdy z celkové výměry (%)	43,4	14,9
Podíl orné půdy ze zemědělské půdy (%)	25	5,2
Podíl TTP ze zemědělské půdy (%)	74,2	92,8
Podíl lesů z celkové výměry (%)	44,2	77
Podíl vodních ploch z celkové výměry (%)	2,5	2,6
Podíl zastavěných a ost. ploch z celkové výměry (%)	10	5,5
Koeficient ekologické stability	3,81	15,05

2.2.10 Lesnictví a zemědělství

Lesy v přírodním parku Vyšebrodsko jsou především lesy hospodářské. Z dřevin převládá smrk, nezanedbatelný podíl tvoří smíšený buko – smrkový les s příměsí kleny. Většina lesů je na státní půdě, případně v obecním vlastnictví, území obhospodařují Lesy ČR s.p. (závod Vyšší Brod) (Schusserová, 2003). Ve srovnání s minulostí je intenzita hospodaření výrazně nižší, nová výsadba je orientována především na buky a kleny (Šmahel, 2002). Rozloha lesní půdy je uvedena v tabulce č. 2.

Zemědělská půda je využívána především extenzivně, s ornou půdou se setkáme jen výjimečně. Na trvale travních porostech, které zde převažují, hospodaří p. Kubečka z Mnichovic, p. Pavelec ze Studánek a cisterciácký klášter Vyšší Brod. Většinu luk vypásá skot, některé louky se sečou nepravidelně, mnohé nejsou obhospodařovány vůbec a většinou postupně zarůstají náletem (Schusserová, 2003).

2.2.11 Turismus a služby

I když je Lipensko turisticky, sportovně a rekreačně přitažlivé (vodní nádrž Lipno, skiareál Kramolín, golf, řeka Vltava, klášter Vyšší Brod), pravý břeh v tomto směru výrazně zaostává. Budování „železné opony“ a znepřístupnění oblasti po dobu více než 30 let negativně ovlivnilo místní cestovní ruch a oblast je turisticky opomíjena. V minulosti existovalo několik návrhů na oživení oblasti (přestavba pozorovací věže na Kapličkách na turistickou rozhlednu, vznik farem zaměřených na agroturistiku), ale tyto plány nebyly realizovány (Šmahel, 2002).

Situaci dokreslují výsledky monitoringu turismu provedeného v roce 2008 v místě bývalé vesnice Kapličky. Ačkoliv oblastí vede několik turistických cest a cyklostezek, během 6 dnů bylo zjištěno pouze 187 návštěvníků. Nejvíce návštěvníků volí při návštěvě jízdní kola (41 %) a automobily (40 %). Pro pěší výlet se rozhodne 17 % turistů, 2 % pro motocykl (Peštová, 2009).

2.3. Historie osídlení Šumavy

K první kolonizaci Šumavy došlo během doby bronzové, osídlení však bylo velmi sporadické a soustředilo se pouze do několika malých, klimaticky příhodných oblastí podél řek Vltavy a Volyňsky (Řezníčková, 2003). Hustota obyvatel se výrazně nezměnila ani během doby železné, kdy některé oblasti osídlili Keltové (Obří hrad u Kašperských Hor), teprve s příchodem Slovanů na přelomu 7. a 8. stol. můžeme hovořit o souvislém osídlení šumavského podhůří. Během tohoto období byly v údolích řek a potoků zakládány první osady, docházelo ke klučení lesa a vzniku zemědělské půdy. Na konci 1. tisíciletí byla oblast Pošumaví již poměrně hustě osídlena (Řezníčková, 2003).

Významnou roli při kolonizaci šumavské krajiny měly také obchodní cesty (Zlatá stezka, Solná stezka), jejichž okolí bylo často osidlováno a z těchto zprvu malých osad se později vyvinula první města. Dalším významným kolonizátorem byly kláštery, neboť klučení lesa a převod lesní půdy na zemědělskou byl velmi nákladný. O rozsahu osídlení založeného církví vypovídá i to, že koncem 12. stol. se církev stala druhým největším feudálním vlastníkem půdy v Pošumaví (Stejskal, 2003).

Intenzivní středověká kolonizace podhůří Šumavy pokračovala během 12. a 13. stol. Postupně vznikla hustá síť lidských sídel a obydleny byly i některé odlehlejší oblasti. Osídlení dosáhlo také středních poloh a v ojedinělých případech pronikly skupiny osadníků i výše do hor a do pohraničního hvozdu (Řezníčková, 2003). Během husitských válek pak došlo k přesunu majetku na stranu šlechty, vznik nových osad se téměř zastavil, zvyšoval se spíše podíl zemědělské půdy v již kolonizovaných oblastech. V 16. stol. začaly být osidlovány i horské oblasti, kde však zhoršené klimatické podmínky neumožňovaly efektivně zemědělsky hospodařit a hlavním zdrojem obživy proto bylo hornictví, hutnictví a sklářství (Řezníčková, 2003).

Právě sklářství mělo velký vliv na vývoj lesů na Šumavě. První sklářské hutě vznikaly již během 14. stol., skutečný rozmach však nastal právě v 16. stol. a přestože se jednalo o menší sklárny, jejich nárok na spotřebu dřeva byl značný a znamenal výrazný zásah do struktury a druhové skladby šumavských lesů (Šustr, 2008).

Na počátku 17. stol. byly oblasti vyšších horských poloh již osídleny trvale, během 30.leté války však dochází ke zlomu a výrazný úbytek obyvatel se projevil i na Šumavě. Řada vesnic byla opuštěna, zemědělská půda nebyla obhospodařována a v rozsáhlých oblastech osídlení zcela zaniklo. Snaha o rychlou obnovu hospodářství se později negativně projevila v národnostní struktuře místního obyvatelstva, neboť převážná část nových obyvatel byla německého původu (Řezníčková, 2003).

Kolonizace Šumavy nabývá svého vrcholu během 18. a 19. stol., zároveň dochází k odlesnění i nejvyšších poloh. K dopravě dřeva z těžko přístupných oblastí byly vybudovány Schwarzenberský a Vchýnicko – tetovský plavební kanál a těžba dřeva (zvláště v období větrné kalamity 1868 - 1890), jeho zpracování a chov dobytka umožnily obživu relativně velkému počtu obyvatel. V některých oblastech představuje toto období vrchol zalidnění (Řezníčková, 2003).

Vzniklá síť osad přetrvala bez výraznějších změn až do 20. stol., rozvoj nacionálního socialismu na jeho počátku však předznamenal výrazné změny. Napětí mezi českým a německým obyvatelstvem postupně sílilo a nacionální smýšlení Němců bylo příčinou definitivního rozkolu mezi místními obyvateli (Petráš, 2003). Vše završil podpis Mnichovské smlouvy v roce 1938, jenž znamenal připojení Šumavy jako části Sudet k Německé říši a Češi byli nuceni oblast opustit. Po skončení 2. světové války dochází k obnově českého osídlení a opětovnému rozvoji Šumavy, v 50. letech však tento vývoj negativně ovlivnil vznik tzv. železné opony (Řezníčková, 2003).

Významným faktorem, jenž měl vliv na další vývoj Šumavy po roce 1989 bylo vyhlášení Národního parku Šumava (1991), jehož účelem je uchování a zlepšení přírodního prostředí, zejména ochrana či obnova samořídících funkcí přírodních systémů, přísná ochrana volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, zachování typického vzhledu krajiny, naplňování vědeckých a výchovných cílů, jakož i využití území národního parku k turistice a rekreaci nezhoršující přírodní prostředí (Nařízení vlády č. 163/1991).

2.4. Historie zaniklých vesnic

2.4.1 Kapličky (Capalla, Kapellen)

Historie obce Kapličky sahá hluboko do středověku. První zmínku lze nalézt v nejstarším českém urbáři vyšebrodského cisterciáckého kláštera (Manuálník Jana Stezce z roku 1278), který byl vnitřní pomůckou kláštera pro výběr daní. Lze se však reálně domnívat, že ani toto datum není konečné. Aby byla vesnice schopna v roce 1278 dávat klášteru 180 vajec a 60 sýrů trvalo nejméně 10 let, takže vznik Kapliček lze datovat do let 1265 až 1268 (Schusser, 2007).

Kostel na Kapličkách existoval již před rokem 1306, 1377 přichází do obce první farář a kostel byl téhož roku zasvěcen Sv. Janu a Pavlu (Beran, 2005b). V době husitských válek kostel zpusťl a byl obnoven až v protireformní době, kdy v roce 1643 posvětil vyšebrodský opat Jiří Wendsuch 3 nové oltáře. V roce 1790 pak ke 3 malým oltářům přibyl oltář hlavní se sochou Panny Marie (Schusser, 2001). V roce 1896 byl kostel přestavěn v novogotickém stylu. Trojlodní stavba dosahovala 23 metrů délky a 12 metrů šířky a ve věži vysoké 50 metrů byly umístěny 4 zvony. Hlavní oltář byl vyřezán z polychromovaného dřeva a uprostřed byly sv. Jan a Pavel, patroni kostela (Schusser, 2007). V roce 1913 byla před kostelem postavena jednoduchá kašna, v torzu dochována dodnes (Beran, 2005b).

Obr. č. 2 Císařský otisk Kapličky (ČZUK)

V roce 1530 byly již Kapličky uváděny jako rychta pod kterou patřilo 12 osad a 71 obydlí, roku 1574 se staly svobodnou obcí, když se za to zavázaly vyšebrodskému klášteru odevzdat vždy o Velikonocích a Dušičkách 780 vajec a 60 sýrů. K roku 1578 se pojí první zpráva o sklárně a v roce 1587 je písemně doloženo založení farní školy (Schusser, 2007).

K faktickému zrušení roboty v obci došlo v roce 1786, tj. o 11 let později než oficiálně v celém Rakousko – Uhersku, robotní daně byly zrušeny ještě později, v roce 1803. Právě robota jako povinnost vůči vyšebrodskému klášteru se stala v roce 1723 příčinou sporu, kdy místní sedláci posílali pracovat pouze starce a děti, kteří byli na práci slabí, a přesto dostávaly robotnický chlebiček (Schusser, 2007).

Obec Kapličky se rozvíjela do 40.let 20. století (tab. č. 3). Byla zde založena hudební škola, spolek dobrovolných hasičů, v roce 1927 došlo k modernizaci farní školy, rozvoji turistických cest a vzniku ochotnického divadla (Schusser, 2007). Za první republiky zde pak fungovaly 2 hostince s ubytováním (Beran, 2005b), v roce 1940 byla zřízena poštovna. Po skončení druhé světové války a odsunu německého obyvatelstva osídlení postupně zanikalo, osud Kapliček zpečetil v 50. letech vznik železné opony. Vesnice byla srovnána se zemí, k poslednímu odstřelu došlo 4.6. 1959, kdy byl zbořen kostel Sv. Jana a Pavla (Schusser, 2007). O struktuře krajiny vypovídají císařské otisky (obr. č. 2), z nichž je patrné uspořádání obce v návaznosti na obhospodařování krajiny.

Ve srovnání s ostatními, dnes již zaniklými obcemi Vyšebrodka se zde zachovalo poměrně velké množství stop po někdejším osídlení. V centrální části lze nalézt zbytky kostela, torzo kašny a sklep jedné z budov, roztroušeně pak základy jednotlivých domů, staré ovocné stromy a zídky oddělující kdysi jednotlivá pole. Období normalizace připomíná vojenská věž postavená na základech kostela a zbytky tzv. drátů. Jako vzpomínku zde v roce 1992 místní rodáci postavili kamenný kříž s rokem vzniku a zániku obce.

Tab. č. 3 Počet obyvatel a domů v zaniklé obci Kapličky (Beran, 2005b)

Rok	Obyvatelé	Domy	Zdroj
1910	177	28	Záruba, Koblasa, 2000
1921	194	28	Chytil, 1929
1930	235	30	Beran, 2005b

2.4.2 Hodoň (Hornschlag)

O osadě Hodoň (německy Hornschlag, tedy psí hřbet) se poprvé zmiňuje urbář vyšebrodského kláštera v roce 1530. Tvořilo ji celkem 7 statků mezi osadami Krásná Pole a Mnichovice a spadala pod správu rychty Kapličky. V polovině 19. století došlo k přesunu správy pod Mnichovice, to zde již bylo 13 domů a 136 obyvatel. Do roku 1936 pak počet domů vzrostl až na 18, počet obyvatel se již nezvyšoval (tab. č. 4) (Schusser, 2007)

Obr. č. 3 Císařský otisk Hodoň (ČZUK)

Zdejší obyvatelé se živili mimo jiné také uhlířstvím. Dřevěné uhlí pálili na nedalekém Uhlířském vrchu a vozili je do vyšebrodského kláštera. V horní části vesnice pak stával mlýn, největší statek na Hodoni (Schusser, 2007). O struktuře osídlení vypovídají také císařské otisky (obr. č. 3), na nichž je vidět uspořádání obce a její návaznost na obhospodařování krajiny.

Po skončení 2.světové války a odsunu Němců byla Hodoň z větší části znovu osídlena, ale při vzniku železné opony byli obyvatelé nuceně vystěhováni a domy zbořeny (Schusser, 2007). Zaniklou obec dnes připomínají pouze staré ovocné stromy a kamenné zídky, které kdysi tvořily hranici pozemků.

Tab. č. 4 Počet obyvatel a domů v zaniklé obci Hodoň (Beran, 2005a)

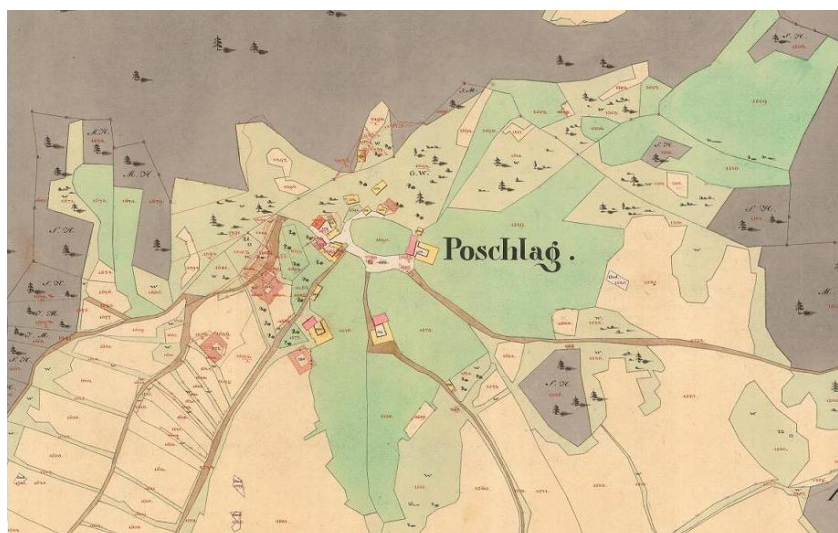
Rok	Obyvatelé	Domy	Zdroj
1910	130	18	Záruba, Koblasa, 2000
1921	105	18	Chytil, 1929

2.4.3 Pošlák (Poschenschlag, Poschlag)

První zmínku o osadě Poschenschlag (v překladu Pošova paseka) lze nalézt v urbáři Vyšší Brod II z roku 1290 (Schusser, 2002). Název zřejmě vznikl z hornorakouské výslovnosti jména místního donátora Bohuslava, zkráceně Boš. V některých archivních dokumentech se lze také setkat s označením osady jako Bohschlag, Schlag im Gebüsch, Výšina, Poschlag aj. (Schusser, 2007).

V 15. století žil na Pošláku klášterní hajný Kubo s ženou, v roce 1530 zde již bylo podle vyšebrodského urbáře celkem 5 usedlostí. Tito usedlíci odváděli ročně vyšebrodskému klášteru 20 vajec a 2 sýry, ačkoliv patřili k rychtě i farnosti Kapličky. Pod farnost Vyšší Brod byla vesnice přesunuta až v roce 1788 (Schusser, 2007).

Obr. č. 4 Císařský otisk Pošlák (ČZUK)

Po připojení Pošláku k Vyššímu Brodu zpráv o historii osady ubývá, v kronikách je zaznamenán pouze osud jednotlivých usedlostí. S jistotou lze říci, že zde žil obecní pastýř, stolař a kameník. Domy čp. 7 a 8 pak od 70. let 18. století sloužily jako ubytovna dřevařských dělníků a dům čp. 15 byl klášterní hostinec „U Lukáše“. Některé domy patřily po mnoho generací jedinému majiteli a opuštěny byly až s odsunem Němců v roce 1946 (Schusser, 2007). O struktuře krajiny vypovídají např. také císařské otisky (obr. č. 4), na nichž je patrné uspořádání obce.

Při posledním předválečném sčítání obyvatel v roce 1930 bylo na Pošláku 16 domů a 119 trvale bydlících obyvatel téměř výhradně německé národnosti (tab. č. 5) (Schusser, 2007). Po skončení druhé světové války osídlili opuštěné domy zejména rumunští reemigranti, obec ale v roce 1960 zanikla po dokončení výstavby panelových domů ve Vyšším Brodě a Loučovicích, kam se obyvatelé Pošláku přestěhovali (Beran, 2005c). Na místě zaniklé obce dnes lze nalézt ovocné stromy, stále zřetelné základy budov a kamenné zidky, které oddělovaly jednotlivé pozemky.

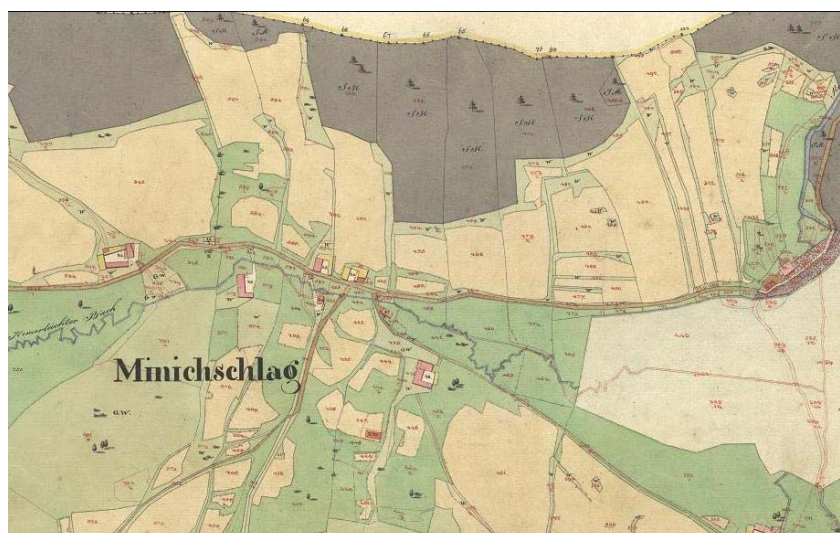
Tab. č. 5 Počet obyvatel a domů v zaniklé obci Pošlák (Beran, 2005c)

Rok	Obyvatelé	Domy	Zdroj
1910	119	15	Záruba, Koblasa, 2000
1921	105	15	Chytil, 1929
1930	119	16	Schusser, 2007
1950	20	11	Státní úřad statistický, 1955

2.4.4 Mnichovice (Minichschlag)

O historii Mnichovic se dochovalo jen málo. Podle klášterní listiny č. 224 vznikly Mnichovice (německy Minichschlag, tedy mnichova paseka) v roce 1400, osada byla založena v místě, kde se stýkaly zemské stezky od Lince a Helfenburgu (Schusser, 2007).

Obr. č. 5 Císařský otisk Mnichovice (ČZUK)

Na počátku 16. století byla vesnice prodána, ale v roce 1530 je již znovu uváděna ve vyšebrodském urbáři jako majetek kláštera. V tu dobu měly Mnichovice 5 usedlíků. V roce 1903 zde pak již bylo 7 stavení a 42 usedlíků. O struktuře krajiny vypovídají také císařské otisky (obr. č. 5), z nichž je patrné uspořádání obce podél středové cesty. K obci patřily také vesnice Frantoly, Martínkov, Hodoň a pravý břeh řeky Vltavy v Loučovicích. Po druhé světové válce byla vesnice postupně opuštěna (tab. č. 6), zcela zanikla po vzniku železné opony. Z Mnichovic se dochovaly nejen ovocné stromy a kamenné zídky tvořící kdysi hranice pozemků, ale i jedna z budov, která dnes slouží jako farma.

Tab. č. 6 Počet obyvatel a domů v zaniklé obci Mnichovice (Beran, 2005g)

Rok	Obyvatelé	Domy	Zdroj
1910	42	7	Záruba, Koblasa, 2000
1950	21	5	Státní úřad statistický, 1955

2.4.5 Krásná Pole (Schönfelden)

První zmínka o osadě Krásná Pole pochází z roku 1530, zaznamenáno je 6 domů. Vesnice dostala své české i německé jméno podle kvality zdejších polí (Schusser, 2007), díky působení alpského föhnu se zde přes vysokou nadmořskou výšku kolem 900 m. intenzivně hospodařilo (Beran, 2005f). Pěstovala se zde mimo jiné pšenice, chmel a vinná réva pro výrobu mešního vína. O struktuře krajiny vypovídají také císařské otisky (obr. č. 6), na nichž je patrný rozsah zemědělské půdy.

Obr. č. 6 Císařský otisk Krásná Pole (ČUZK)

V polovině 19. stol. žilo v Krásných Polích 118 obyvatel a bylo zde 14 domů, do roku 1930 počet obyvatel vzrostl na 131 a počet domů na 17 (tab. č. 7). Po odsunu Němců v roce 1946 byla část osady znovu osídlena, ale stejně jako v ostatních místech osídlení farnosti Kapličky, tak i zde bylo obyvatelstvo násilně vysídleno a domy zbořeny. Pokusy o novou kolonizaci po roce 1990 ztroskotaly, protože dosud nebyl schválen územní plán pravého břehu Vltavy (Schusser, 2007). Zaniklou obec dnes připomínají stále znatelné základy některých budov, staré ovocné stromy a kamenné zídky oddělující kdysi jednotlivá pole.

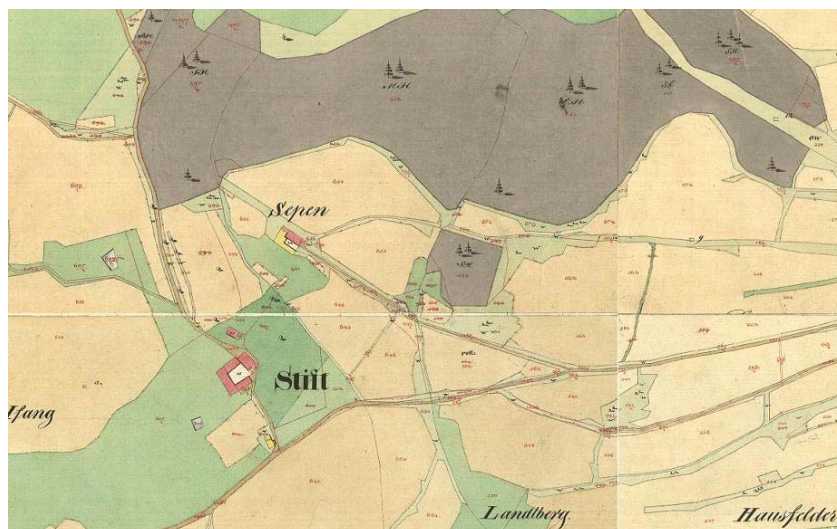
Tab. č. 7 Počet obyvatel a domů v zaniklé obci Krásná Pole (Beran, 2005f)

Rok	Obyvatelé	Domy	Zdroj
1910	131	17	Záruba, Koblasa, 2000
1950	14	4	Státní úřad statistický, 1955

2.4.6 Lhota (Stift)

Lhota je poprvé písemně připomínána v archivu vyšebrodského kláštera v roce 1520, založena byla při cestě z bývalé obce Kapličky na Spáleníště. Před založením osady bylo nejdříve nutné vykloučit les a odlesněné plochy přeměnit na ornou půdu a louky, tyto práce řídil klášterem pověřený lokátor, který také obstarával nové osadníky a rozděloval jim půdu. V roce 1530 byly podle vyšebrodského urbáře ve Lhotě 2 statky, stejný počet je uváděn také v berní rule po třicetileté válce v roce 1654 (Schusser, 2007). Teprve v roce 1841 se počet domů zvýšil na 5 a žilo zde 27 obyvatel. O struktuře krajiny vypovídají císařské otisky (obr. č. 7), na nichž je vidět roztroušené uspořádání obce.

Obr. č. 7 Císařský otisk Lhota (ČZUK)

Vesnice se postupně rozrůstala až do roku 1930, kdy zde bylo 6 domů a 41 obyvatel (tab. č. 8). Po druhé světové válce bylo z Lhoty odsunuto celkem 41 usedlíků, někteří utekli i s majetkem do Rakouska. Všech 6 domů pak bylo zbořeno při vytváření hraničního pásma v 50. letech 20. století (Schusser, 2007). Na místě se zachovaly staré ovocné stromy a kamenné zídky, které kdysi oddělovaly jednotlivá pole, po roce 1990 byla obnovena žulová kaplička s kresbou statku „U Pangerů“.

Tab. č. 8 Počet obyvatel a domů v zaniklé obci Lhota (Beran, 2005d)

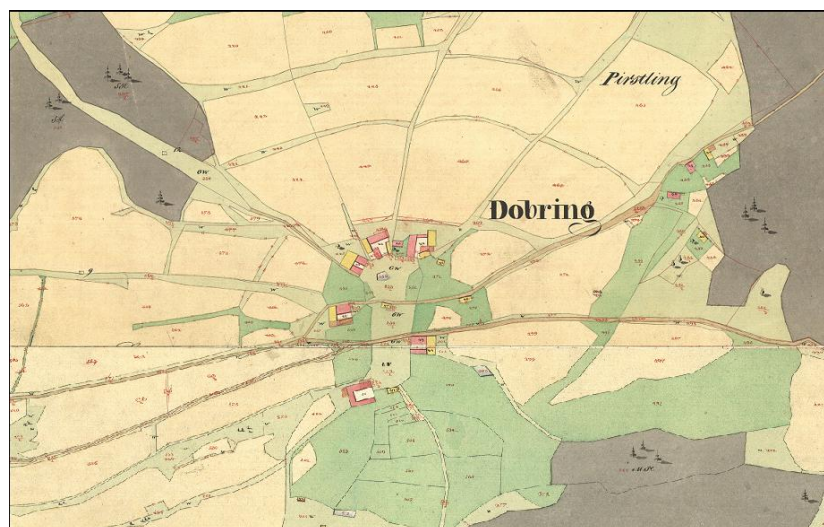
Rok	Obyvatelé	Domy	Zdroj
1910	41	6	Záruba, Koblasa, 2000

2.4.7 Dobřín (Dobring)

Osada Dobřín vznikla na přelomu 13. a 14. století při zemské stezce z Pasova do Vyššího Brodu (Beran, 2005e), na hranici mezi panstvím Vítkovců a územím vyšebrodského kláštera. V roce 1379 je vesnice uváděna v rožmberské urbáři pod německým názvem Dobring, roku 1530 je však již zapsána ve vyšebrodském urbáři jako majetek kláštera patřící pod rychtu Kapličky (Schusser, 2007).

K roku 1530 se také pojí první zmínka o počtu obyvatel. Bylo zde osm usedlých, tedy osm statků, později se pak jejich počet rozrostl na 12 (tab. č.9). Domy tvořily půlkruhovou náves a mimo velké zděné kaple zde byla i hospoda (Schusser, 2007). O struktuře osídlení vypovídají také císařské otisky (obr. č. 8), z nichž je patrné popsané uspořádání budov.

Obr. č. 8 Císařský otisk Dobřín (ČZUK)

Poslední údaj před odsunem Němců po druhé světové válce uvádí 11 stavení a 64 obyvatel (Schusser, 2007), zbývající usedlíci, kteří nebyli odsunuti během 5 transportů v roce 1946 vesnici opustili v roce 1947. Byl zde sice pokus o dosídlení, ten ale ztroskotal s vybudováním železné opony, kdy byly všechny domy zbořeny (Beran, 2005e). Zaniklou obec dnes připomínají staré ovocné stromy, zbytek kříže, částečně zachovalý sklep jedné z budov a kamenné zídky mezi jednotlivými poli.

Tab. č. 9 Počet obyvatel a domů v zaniklé obci Dobřín (Beran, 2005e)

Rok	Obyvatelé	Domy	Zdroj
1910	80	12	Záruba, Koblasa, 2000
1921	83	12	Chytil, 1929

3. CÍLE PRÁCE

Cílem práce je na základě shromážděných dostupných podkladů a vlastního terénního šetření popsat historické prvky krajiny (staré stromy, vegetační struktury charakterizující původní osídlení, krajinné celky) ve vybrané části přírodního parku Vyšebrodsko.

4. HYPOTÉZY

- 1) S velikostí vesnic (počet obyvatel) potenciálně roste zastoupení sledovaných druhů rostlin.
- 2) Vzdálenost zaniklých vesnic od současného osídlení má vliv na početnost sledovaných druhů rostlin.
- 3) Doba od opuštění a změna způsobu hospodaření mají vliv na četnost kulturních (ovocných) dřevin.

5. METODIKA

5.1. Volba lokalit

Pro detailní studium výskytu rostlin identifikujících lidské osídlení bylo vybráno ze 14 původních vesnic 7: Dobřín (Dobring), Hodoň (Hornschlag), Kapličky (Kapellen), Krásná Pole (Schönfelden), Lhota (Stift), Mnichovice (Minichschlag) a Pošlák (Poschlag). Hlavními kritérii pro výběr bylo: 1, velikost zaniklé obce (počet obyvatel) 2, vzdálenost od současného osídlení 3, změna způsobu hospodaření a doba, která uběhla od opuštění.

5.2. Práce v terénu

Práce v terénu probíhaly během srpna a září 2008 a byly zaměřeny na vyhledávání a lokalizaci dřevin a bylin, jejichž výskyt je blízce spjat s lidským osídlením. Jednalo se zejména o ovocné stromy a keře (jabloň, hrušeň, třešeň, slivoň švestka aj.), dále byla pozornost věnována nelesní zeleni vysokého stáří (např. dub letní, buk lesní, javor klen), soliterům a stromům, keřům a bylinám, které byly často vysazovány jako okrasné (např. lípa srdčitá, jalovec obecný, jírovec maďal, večernice vonná, brčál barvínek). Zaznamenávány byly také druhy invazivní a druhy ohrožené (dle Červeného seznamu).

Lokalizace dřevin a bylin spočívala v terénním průzkumu centrální části jednotlivých vesnic (zjištěno pomocí historických map), dále byl zmapován výskyt těchto druhů na území současného bezlesí, okraji přilehlých lesů a také v okolí cest spojujících jednotlivé vesnice. Rozsáhlé plochy náletových dřevin a těžko přístupný terén (rašeliniště, silně podmáčené louky) znemožnil některá území podrobněji prozkoumat, lze se však domnívat, že tyto hospodářsky méně vhodné lokality nebyly výrazněji osídleny. U každé z rostlin pak byla pomocí GPS určena zeměpisná poloha a nadmořská výška výskytu, každý druh byl identifikován pomocí klíče a zařazen do jedné z kategorií: keř, porost, skupina rostlin, skupina stromů, strom a zmlazení. Byla také zaznamenána vesnice, na jejímž území se druh nachází, počet rostlin, počet kmenů, u ovocných stromů jejich plodnost. To, zda je strom plodný či ne, bylo souzeno podle toho, jestli byly na stromě, pod ním nebo v jeho těsné blízkosti nalezeny jeho plody či zbytky plodů.

5.3. Určování polohy pomocí GPS

K určování polohy jednotlivých ovocných stromů, keřů a ostatních sledovaných dřevin a bylin bylo použito 12 kanálového GPS přijímače Garmin eTrex Legend (výrobce Garmin). Přesnost určení polohy udávaná výrobcem je 7 - 10 m, je však nezbytně nutné brát ohled na některé abiotické a biotické faktory, které mohou negativně ovlivnit přesnost měření. Z abiotických činitelů se jedná především o vliv počasí (mlha, vysoká oblačnost), z biotických pokles přesnosti způsobený korunami stromů. Jednotlivé zaznamenané body byly označeny kombinací písmene a čísel, písmena byla zvolena jako určující znak vesnice, číslice označují pořadí bodu. Zjištěné zeměpisné souřadnice byly zaznamenávány v standardním tvaru (např. N48° 58.495' E014° 28.271').

5.4. Zpracování dat

Základní data získaná pomocí GPS v terénu (zeměpisné souřadnice a nadmořská výška) byla nejdříve pomocí programu Mapsource v. 6.13.5 vyexportována do tabulky a k jednotlivým bodům byly dále doplněny ostatní zaznamenané charakteristiky (identifikační číslo, český a latinský název rostlin, zeměpisné souřadnice v desetinném tvaru (např. 48,59786 14,24078), název vesnice, počet jednotlivých rostlin, počet kmenů, u ovocných stromů a keřů jejich plodnost a poznámky).

V případě ovlivnění přesnosti lokalizace korunami stromů a malé vzdálenosti mezi nalezenými rostlinami, byla poloha zaznamenána pouze jedním bodem a v tabulce s výsledky bylo nutné tyto body následně duplikovat. Důvodem bylo především umožnit vyhledávání rostlin podle druhů v atributové tabulce výstupní vrstvy. Záznam polohy každého objektu by byl jednak časově velmi náročný a jednak odchylka přesnosti by výsledné souřadnice mohla zkreslit natolik, že by mohlo dojít k záměně bodů.

Zpracovaná data ve formátu DBASE 4 posloužila dále jako zdroj pro práci v programu Janitor, jenž je tvořen samostatně pracujícími a vzájemně propojenými aplikacemi JanMap a JanDat, a umožňuje vyhodnocení a zobrazení výsledků v prostředí GIS. Pomocí programu JanMap byla tabulka s daty importována do vrstvy shapefile, během importu bylo také nastaveno kartografické zobrazení (projekce) GCS WGS 1984. Následně byl pro každý z druhů nastaven unikátní symbol a upravena česká diakritika.

Při práci v programu JanMap byly použity mapové podklady volně přístupné z serveru CENIA (Česká informační agentura životního prostředí), jenž je součástí portálu veřejné správy, dále data z geoportálu ČUZK (Český úřad zeměměřický a katastrální) a digitální ortofoto České republiky a císařské otisky poskytnuté ČUZK.

5.5. Nomenklatura

K identifikaci jednotlivých rostlinných druhů byl použit Klíč ke květeně České republiky (Kubát, 2002), z něhož byla rovněž použita nomenklatura.

6. VÝSLEDKY

Během terénního průzkumu vybraných lokalit bylo nalezeno celkem 32 druhů rostlin, jejichž výskyt je v analyzované oblasti spjat s existencí sídelních enkláv. Identifikované druhy, jejich původ, rozšíření a četnost jsou uvedeny v tab. č. 10.

Tab. č. 10 Stručná charakteristika identifikovaných rostlin (Kubát, 2002)

Druh	Popis
borovice černá	dosazený, LHP, zahrady, parky, spontánně zmlazuje
borovice lesní	původní, LHP, zahrady, parky, N - Po, ojediněle H, místy hojně
brčál barvínek	původní, lesy, křoviny, zplaňuje, N - Po, často pěstován
buk lesní	původní, LHP, parky, kultivary, Pa - H, častý
dub letní	původní, LHP, lužní lesy, parky, N - Po, častý
hrušeň	kulturní, zplaňuje, běžná, často pěstovaná
chmel otáčivý	kulturní, lužní lesy, vlhké křoviny, parky, N - H, pěstovaný
jabloň	kulturní, zplaňuje, běžná, často pěstovaná
jalovec obecný	původní, pastviny, zahrady, N - H, roztroušeně až vzácný
jasan ztepilý	původní, lužní, suťové lesy, parky, stromořadí, N - H, hojně
javor klen	původní, LHP, suťové a roklinové lesy, parky, aleje, Po - H, hojně
jilm horský	původní, suťové a lužní lesy, N - H, roztroušeně až vzácně
jirnice modrá	původní, vlhké louky, křoviny, zplaňuje, Po - H, pěstovaná, ohrožená
jírovec maďal	dosazený, parky, stromořadí, N - Po, pěstovaný
kalina obecná	původní, pobřežní křoviny, listnaté lesy, N - H, roztroušeně
křídlatka japonská	invazivní, zahrady, často zplaňuje a nekontrolovatelně se šíří
lípa srdčitá	původní, dubohabřiny, roklinové lesy, podél cest, obce, N - H, hojně
modřín opadavý	původní, LHP, zahrady, parky, lesnický významný, Po, běžný
ořešák královský	dosazený, zahrady, stromořadí, N - Po, často pěstovaný
pámelník bílý	dosazený, parky, zahrady, živé ploty, podél komunikací, N - H
rybíz	kulturní, zplaňuje, pozůstatek osídlení, N - Po, často pěstovaný
slivoň obecná	kulturní, stráně, meze, obce, zplaňuje, N - Po
slivoň švestka	kulturní, zplaňuje, N - Po, častá, pěstovaná
smrk pichlavý	dosazený, zahrady, parky, lesní rekultivace
smrk ztepilý	původní, LHP, zahrady, parky, lesnický významný, N - H, běžný
srstka angrešt	kulturní, stráně, zídky, opuštěná sídla, N - H, hojně, často pěstovaná
střemcha obecná	původní, lužní lesy, vodní toky, křoviny, N - H, roztroušeně až hojně
svída krvavá	původní, křovité stráně, meze, světlé lesy, zahrady, N - Po, hojně
šeřík obecný	dosazený, parky, zahrady, městská zeleň, zplaňuje
třešeň ptačí	kulturní, meze, podél cest, N - Po, hojně, často pěstovaná
večernice vonná	dosazená, okrasná, zplaňuje, v ČR pouze druhotně
vrba jíva	původní, okraje lesů, paseky, podél cest, N - H

Vysvětlivky: H – hory, LHP – lesní hosp. plán, N – nížiny, Pa – pahorkatina, Po – podhůří

6.1. Kapličky

Na území bezlesí obce Kapličky bylo celkem zaznamenáno 15 druhů dřevin (12 druhů listnáčů, 3 druhy jehličnanů) a 3 druhy bylin vázaných na existenci sídelní enklávy. Nejčastěji zastoupenou dřevinou je třešeň ptačí (*Prunus avium*) u níž bylo identifikováno 28 jedinců a 14 skupin stromů, z bylin je nejvíce zastoupena jirnice modrá (*Polemonium caeruleum*) zaznamenaná v 46 případech (tab. č. 11, graf č. 1).

Tab. č. 11 Seznam identifikovaných dřevin a bylin (Kapličky)

Druh (česky)	druh (latinsky)	Kategorie						Plodnost			Σ
		strom	sk. stromů	keř	porost	zmlazení	sk. rostlin	Ano	Ne	Neurčeno	
brčál barvínek	<i>Vinca minor</i>				1						1
chmel otáčivý	<i>Humulus lupulus</i>				2						2
jabloň	<i>Malus sp.</i>	7						1	6		7
jalovec obecný	<i>Juniperus communis</i>			1							1
jasan ztepilý	<i>Fraxinus excelsior</i>	13									13
javor klen	<i>Acer pseudoplatanus</i>	14	8			2					24
jirnice modrá	<i>Polemonium caeruleum</i>						46				46
jírovec maďal	<i>Aesculus hippocastanum</i>	6	13								19
kalina obecná	<i>Viburnum opulus</i>			1	2						3
křídlatka japonská	<i>Reynoutria japonica</i>				9						9
lípa srdčitá	<i>Tilia cordata</i>	7									7
modřín opadavý	<i>Larix decidua</i>	6									6
pámelník bílý	<i>pámelník bílý</i>				3						3
slivoň švestka	<i>Prunus domestica</i>	4	12						4	12	16
smrk ztepilý	<i>Picea abies</i>	5									5
šefík obecný	<i>Syringa vulgaris</i>				3						3
třešeň ptačí	<i>Prunus avium</i>	28	14					14	14	14	42
večernice vonná	<i>Hesperis matronalis</i>				3						3

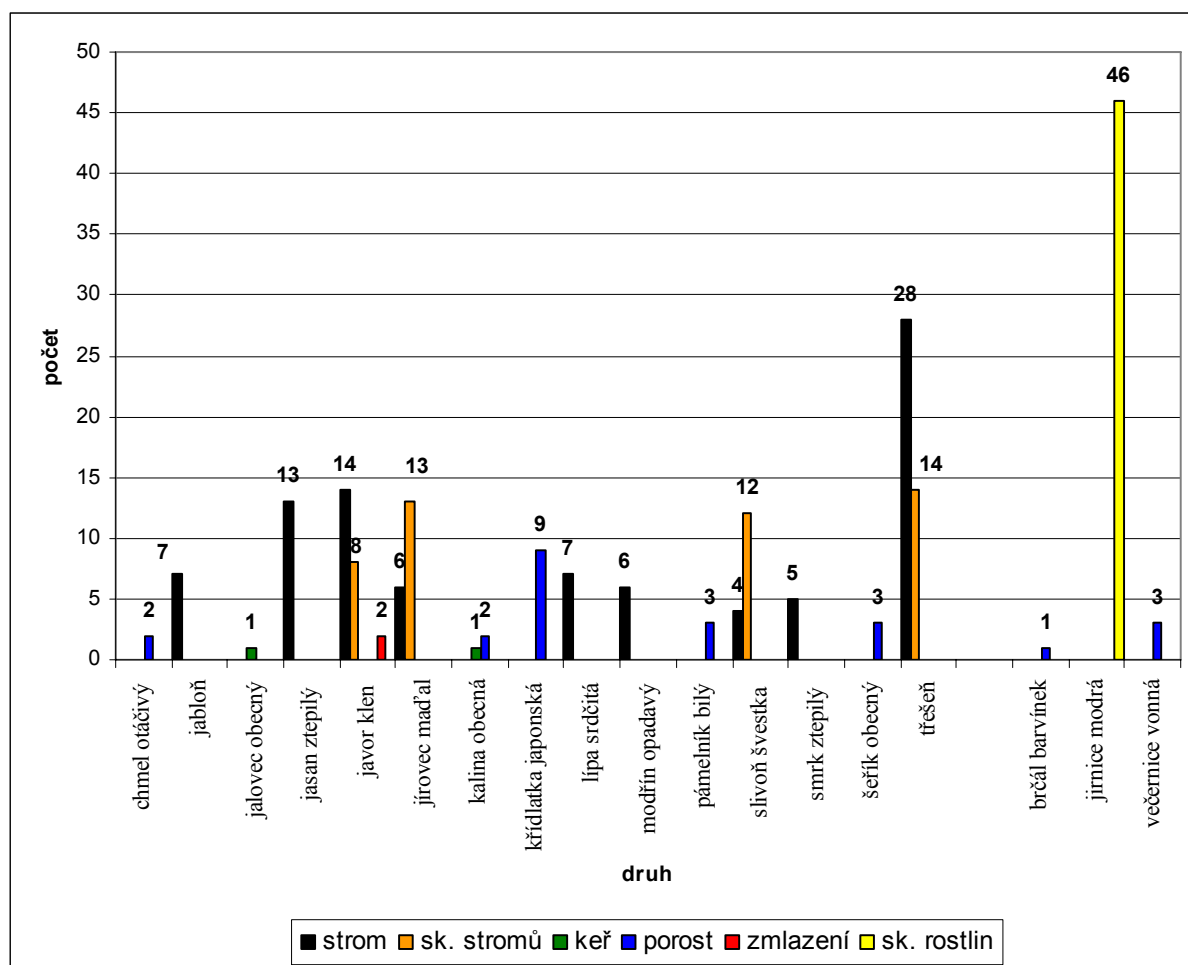
Jednoznačnými pozůstatky historického osídlení jsou identifikované kulturní (ovocné) dřeviny, zaznamenaný byl výskyt druhů: třešeň ptačí (*Prunus avium*), jabloň (*Malus sp.*) a slivoň švestka (*Prunus domestica*). Plodnost zjištěných kulturních (ovocných) dřevin je ve srovnání s ostatními lokalitami středně vysoká (15 plodných, 24 neplodných, 26 neurčeno), přičemž počet fertálních jedinců výrazně kolísá v závislosti na druhu.

Dalšími nalezenými dřevinami dokládajícími lidskou činnost jsou jírovec maďal (*Aesculus hippocastanum*) a lípa srdčitá (*Tilia cordata*), často vysazované jako okrasné dřeviny na návších a křižovatkách cest, výskyt jalovce obecného (*Juniperus communis*) poukazuje na dlouhodobé využití bezlesí k pastvě hospodářských zvířat.

Z bylin dokládá historické osídlení brčál barvíněk (*Vinca minor*) a večernice vonná (*Hesperis matronalis*), jež velmi často doprovází lidské osídlení a v řadě případů jsou indikačním druhem velmi starých osad, chmel otáčivý (*Humulus lupulus*) je pozůstatkem historicky doložených chmelnic na území Vyšebrodsko. Zaznamenány byly také zbytkové porosty jirnice modré (*Polemonium caeruleum*), jež je typickou rostlinou zahrad staré Šumavy.

Novější období kolonizace Kapliček prokazuje výskyt pámelníku bílého (*Symphoricarpos albus*) a šeříku obecného (*Syringa vulgaris*), invazním druhem bez návaznosti na historické osídlení je křídlatka japonská (*Reynoutria japonica*).

Graf č. 1 Struktura dřevin a bylin podle kategorií (Kapličky)

V lokalitě Kapličky bylo celkem identifikováno a zaměřeno 210 ks dřevin a bylin dokládajících lidské osídlení a ve srovnání s ostatními analyzovanými obcemi je zde zastoupení sledovaných rostlin vysoké.

Na základě zjištěných údajů lze konstatovat, že v případě obce Kapličky byla potvrzena hypotéza č. 1 založená na domněnce, že s velikostí vesnic potenciálně roste zastoupení sledovaných rostlin, neboť právě u Kapliček jako jedné z historicky doložených centrálních obcí oblasti byl zaznamenán nejvyšší počet druhů dokládajících osídlení. Naopak hypotéza č. 2, která tvrdí, že vzdálenost zaniklých vesnic od současného osídlení má vliv na četnost sledovaných druhů, potvrzena nebyla. Kapličky jsou jednou z nejvíce odlehlých lokalit a přesto zde byl nalezen nejvyšší počet sledovaných rostlin. Potvrzena byla také hypotéza č. 3 (doba od opuštění a změna způsobu hospodaření mají vliv na počet zachovaných kulturních (ovocných) dřevin), neboť sledovaná obec je opuštěna poměrně krátce (1959) a počet identifikovaných ovocných dřevin je vysoký.

6.2. Lhota

Na území bezlesí obce Lhota bylo celkem zaznamenáno 5 druhů dřevin (4 druhy listnáčů, 1 druh jehličnanů) vázaných na existenci lidského osídlení, výskyt bylin nebyl zjištěn. Nejčastěji zastoupenou dřevinou je modřín opadavý (*Larix decidua*), u něhož bylo identifikováno 5 jedinců a 30 skupin stromů (tab. č. 12, graf č. 2).

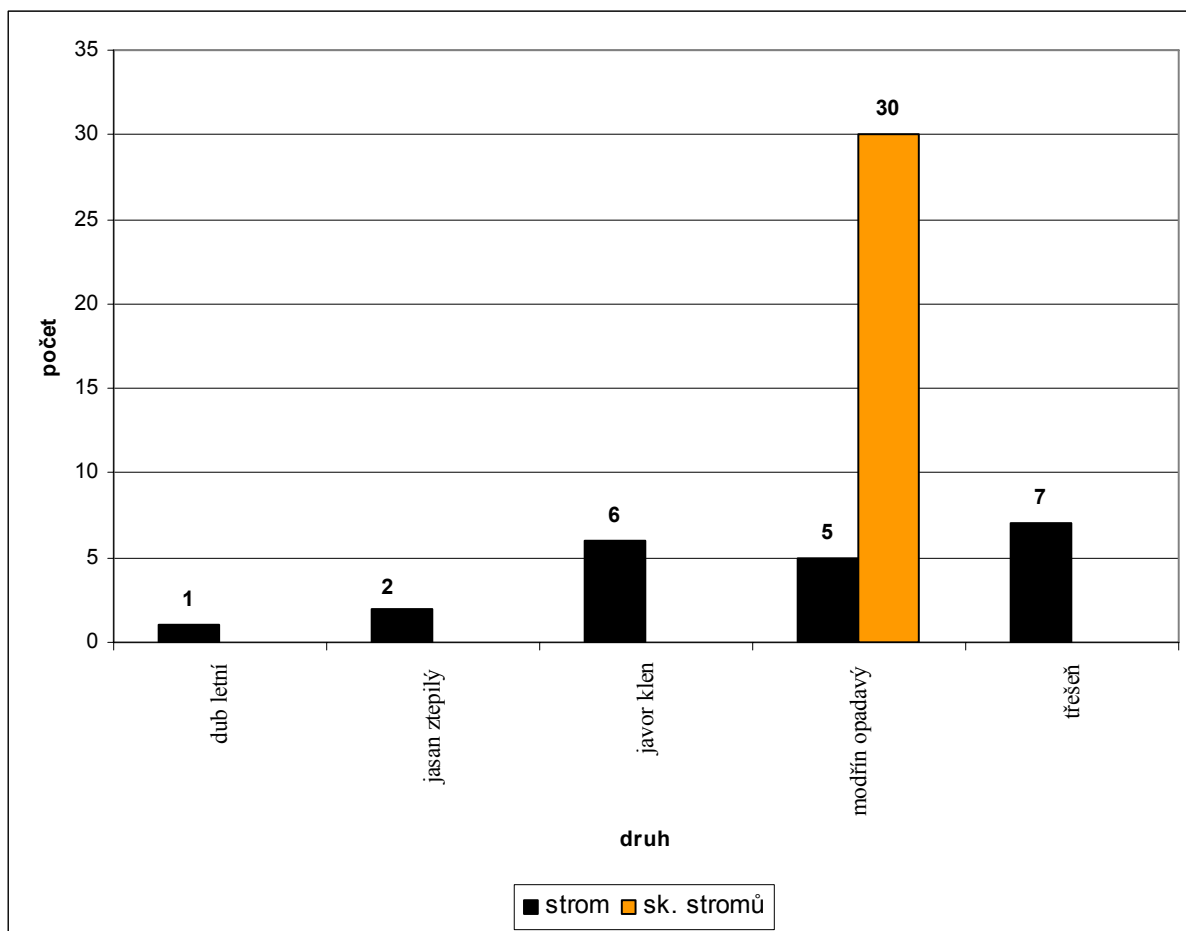
Tab. č. 12 Seznam identifikovaných dřevin (Lhota)

Druh (česky)	druh (<i>latinsky</i>)	Kategorie						Plodnost			Σ
		strom	sk. stromů	keř	porost	zmlazení	sk. rostlin	Ano	Ne	Neurčeno	
dub letní	<i>Quercus robur</i>	1									1
jasan ztepilý	<i>Fraxinus excelsior</i>	2									2
javor klen	<i>Acer pseudoplatanus</i>	6									6
modřín opadavý	<i>Larix decidua</i>	5	30								35
třešeň	<i>Prunus avium</i>	7								7	7

Historické osídlení zaniklé obce jednoznačně dosvědčuje nález kulturních (ovocných) dřevin, lokalizován byl druh třešň ptačí (*Prunus avium*). Plodnost identifikovaných jedinců nebylo možné určit.

Další nalezenou dřevinou dokládající lidskou činnost je dub letní (*Quercus robur*) jenž byl oblíben pro svou mohutnost a dlouhověkost a v oblastech ekologicky méně příhodných (např. vyšší nadmořská výška) byl vysazován a udržován uměle.

Graf č. 2 Struktura dřevin podle kategorií (Lhota)

V lokalitě Lhota bylo identifikováno a zaměřeno pouze 51 ks dřevin dokládajících lidské osídlení a ve srovnání s ostatními analyzovanými vesnicemi je zde výskyt cílových druhů velmi malý. Jedná se o území s celkově nejnižším počtem nalezených rostlin i druhů vázaných na existenci sídelních enkláv.

Na základě zjištěných údajů lze tvrdit, že v případě obce Lhota byla potvrzena hypotéza č. 1 (s velikostí vesnic potenciálně roste zastoupení sledovaných druhů rostlin), neboť zde byl zaznamenán malý počet jedinců dokládajících osídlení a je historicky doloženo, že Lhota vždy patřila k méně osídleným vesnicím. Potvrzena byla také hypotéza č. 2 (vzdálenost zaniklých vesnic od současného osídlení má vliv

na početnost sledovaných druhů rostlin), protože Lhota je jednou z nejvíce odlehlých vesnic ležící těsně u státních hranic. Platnost hypotézy č. 3 (doba od opuštění a změna způsobu hospodaření mají vliv na četnost kulturních ovocných dřevin) nemohla být určena, neboť historické prameny neuvádějí přesnou dobu, kdy osada zanikla.

6.3. Pošlák

Na území bezlesí obce Pošlák bylo celkem zaznamenáno 15 druhů dřevin (14 druhů listnáčů, 1 druh jehličnanu) vázaných na existenci sídleních enkláv, výskyt bylin nebyl zjištěn. Nejčastěji zastoupenou dřevinou je třešeň ptačí (*Prunus avium*), u níž bylo identifikováno 38 jedinců a 18 skupin stromů (tab. č. 13, graf č. 3).

Tab č. 13 Seznam identifikovaných dřevin (Pošlák)

Druh (česky)	druh (<i>latinsky</i>)	Kategorie						Plodnost			Σ
		strom	sk. stromů	keř	porost	zmlazení	sk. rostlin	Ano	Ne	Neurčeno	
dub letní	<i>Quercus robur</i>	2									2
hrušeň	<i>Pyrus sp.</i>	13	14					6	21		27
chmel otáčivý	<i>Humulus lupulus</i>				3						3
jabloň	<i>Malus sp.</i>	23	12					26	9		35
javor klen	<i>Acer pseudoplatanus</i>	12									12
jírovec maďal	<i>Aesculus hippocastanum</i>	1	4								5
kalina obecná	<i>Viburnum opulus</i>			1							1
lípa srdčitá	<i>Tilia cordata</i>	2									2
modřín opadavý	<i>Larix decidua</i>	1									1
orešák královský	<i>Juglans regia</i>	2						1	1		2
pámelník bílý	<i>Symphoricarpos albus</i>				1						1
slivoň obecná	<i>Prunus insititia</i>				6			5	1		6
slivoň švestka	<i>Prunus domestica</i>	5	6			11		2	18	2	22
střemcha obecná	<i>Prunus padus</i>	1									1
třešeň	<i>Prunus avium</i>	38	10					10	18	20	48

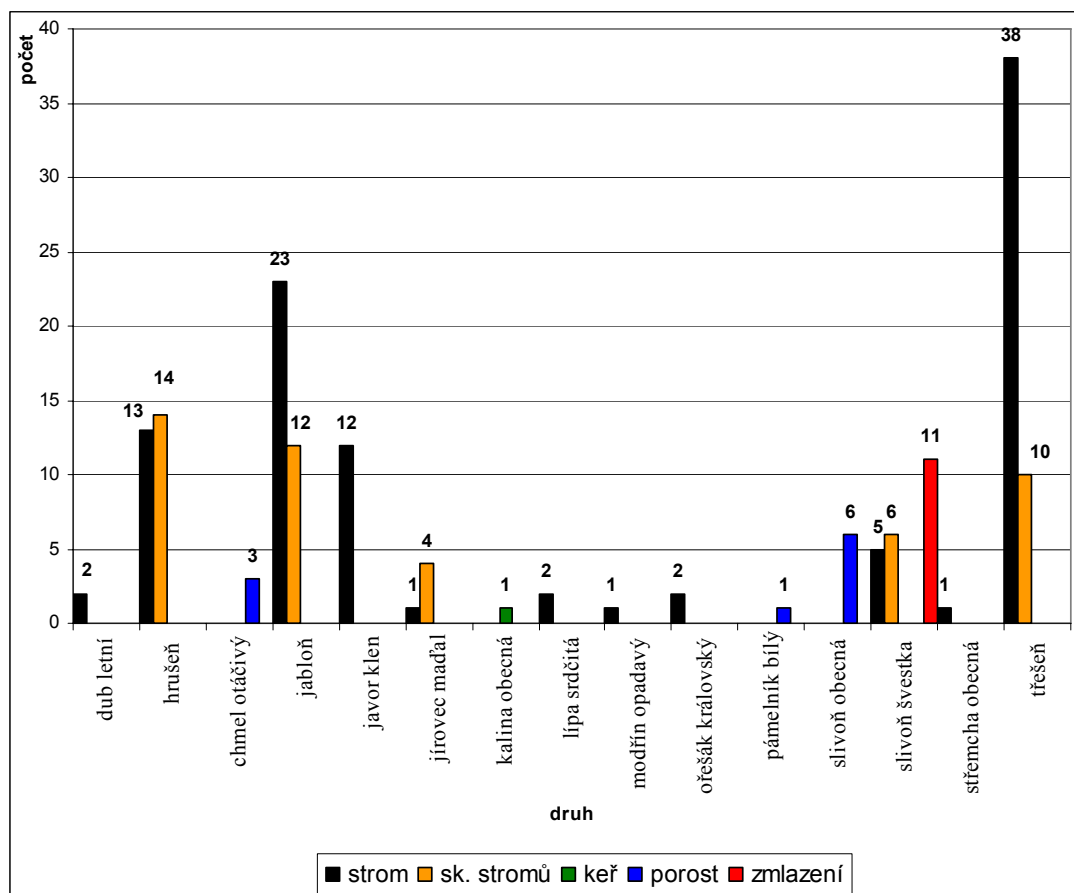
Jednoznačnými pozůstatky historického osídlení jsou identifikované kulturní (ovocné) dřeviny z nichž byl zaznamenán výskyt druhů: hrušeň (*Pyrus sp.*), jabloň (*Malus sp.*), orešák královský (*Juglans regia*), slivoň obecná (*Prunus insititia*), slivoň švestka (*Prunus domestica*) a třešeň ptačí (*Prunus avium*). Plodnost zjištěných ovocných stromů je vysoká (50 plodných, 68 neplodných, 22 neurčeno), v zaniklé

osadě Pošlák tvoří ovocné stromy drtivou většinu z nalezených rostlin identifikujících zdejší osídlení.

Z dalších dřevin dokládajících historické osídlení byly nalezeny dub letní (*Quercus robur*), jírovec maďal (*Aesculus hippocastanum*) a lípa srdčitá (*Tilia cordata*) často vysazované jako okrasné stromy na návších a křižovatkách cest, oblíbeny byly také pro svou mohutnou korunu vrhající v létě stín. Dokladem o historickém osídlení je taktéž nález střemchy obecné (*Prunus padus*) často vysazované jako okrasný keř v okolí lidských sídel, chmel otáčivý (*Humulus lupulus*) je pozůstatkem historicky doložených chmelnic na území Vyšebrodka. Novější období kolonizace osady prokazuje výskyt pámelníku bílého (*Symphoricarpos albus*).

V lokalitě Pošlák bylo celkem identifikováno a lokalizováno 168 ks dřevin dokládajících lidské osídlení a ve srovnání s ostatními analyzovanými obcemi je zde zastoupení těchto druhů vysoké, v počtu ovocných dřevin lokalita dominuje.

Graf č. 3 Struktura dřevin podle kategorií (Pošlák)

Na základě zjištěných údajů lze konstatovat, že v případě vesnice Pošlák byly všechny hypotézy potvrzeny. Počet identifikovaných jedinců dokládajících lidskou činnost je vysoký a odpovídá velikosti osídlení uvedeného v historických pramenech. Vzhledem k počtu zaznamenaných rostlin bylo potvrzeno, že také vzdálenost vesnice od současného osídlení má vliv na četnost sledovaných druhů, neboť se tato osada nachází velmi blízko měst Vyšší Brod a Loučovice. Pošlák je zároveň lokalitou opuštěnou po nejkratší dobu (1960) a o korektnosti hypotézy č. 3 (doba od opuštění a změna způsobu hospodaření mají vliv na četnost ovocných dřevin) svědčí výrazné zastoupení právě těchto druhů.

6.4. Dobřín

Na území bezlesí obce Dobřín bylo celkem zaznamenáno 10 druhů dřevin (7 druhů listnáčů, 3 druhy jehličnanů) vázaných na existenci sídelních enkláv, výskyt bylin nebyl zjištěn. Nejčastěji zastoupenou dřevinou je modřín opadavý (*Larix decidua*) u něhož bylo identifikováno 17 jedinců a 89 skupin stromů (tab. č. 14, graf č. 4).

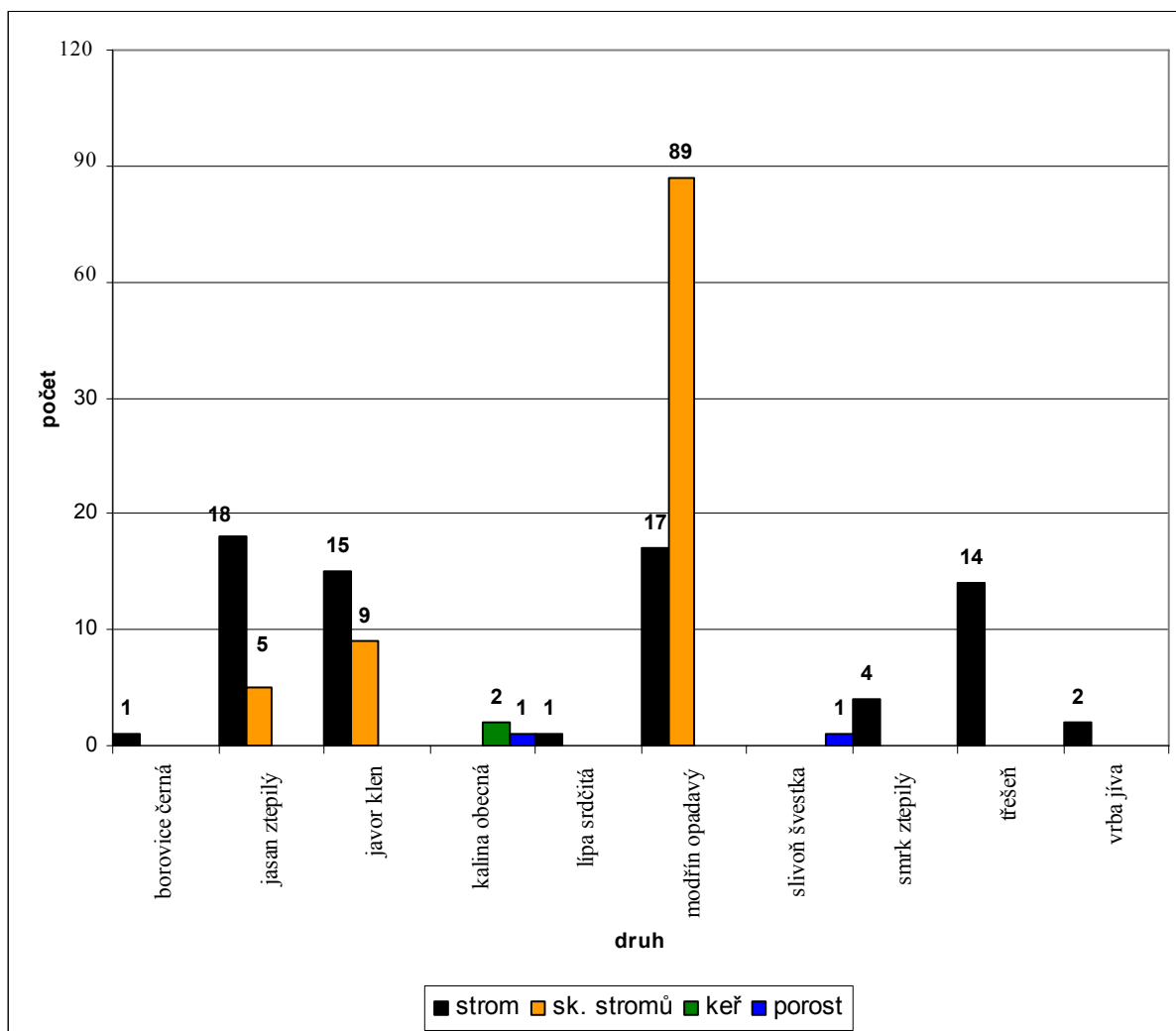
Tab. č. 14 Seznam identifikovaných dřevin (Dobřín)

Druh (česky)	druh (latinsky)	Kategorie						Plodnost			Σ
		strom	sk. stromů	keř	porost	zmlazení	sk. rostlin	Ano	Ne	Neurčeno	
borovice černá	<i>Pinus nigra</i>	1									1
jasan ztepilý	<i>Fraxinus excelsior</i>	18	5								23
javor klen	<i>Acer pseudoplatanus</i>	15	9								24
kalina obecná	<i>Viburnum opulus</i>			2	1						3
lípa srdčitá	<i>Tilia cordata</i>	1									1
modřín opadavý	<i>Larix decidua</i>	17	89								106
slivoň švestka	<i>Prunus domestica</i>				1					1	1
smrk ztepilý	<i>Picea abies</i>	4									4
třešeň	<i>Prunus avium</i>	14						5	9		14
vrba jíva	<i>Salix caprea</i>	2									2

Jednoznačnými pozůstatky historického osídlení jsou identifikované kulturní (ovocné) dřeviny, z nichž byl zaznamenán výskyt druhů slivoň švestka (*Prunus domestica*) a třešeň ptačí (*Prunus avium*). Plodnost nalezených ovocných dřevin je vzhledem k jejich malému počtu středně vysoká (5 plodných, 9 neplodných, 1 neurčena).

Další nalezenou dřevinou dokládající lidské osídlení je lípa srdčitá (*Tilia cordata*) často vysazovaná jako okrasná dřevina na návších, křižovatkách cest a v blízkosti drobných sakrálních staveb.

Graf č. 4 Struktura dřevin podle kategorií (Dobřín)

V lokalitě Dobřín bylo dohromady identifikováno a zaměřeno 179 ks dřevin dokládajících lidské osídlení a ve srovnání s ostatními analyzovanými lokalitami je zde celkové zastoupení sledovaných rostlin vysoké, druhově je lokalita středně bohatá.

Na základě zjištěných údajů lze konstatovat, že v případě obce Dobřín se potvrdila pouze hypotéza č. 3 (doba od opuštění a změna způsobu hospodaření mají vliv na četnost kulturních (ovocných) dřevin). Velikost (počet obyvatel a domů) (hypotéza č. 1) a vzdálenost lokality od současného osídlení (6 km Přední Výtoň, 11 km Vyšší Brod) (hypotéza č. 2) nemají na výskyt sledovaných rostlin výrazný vliv. Porovnáme-li celkový počet nalezených jedinců s velikostí osady, je množství

identifikovaných dřevin výrazně vyšší, zároveň Dobřín patří mezi nejvíce odlehle lokality v blízkosti hranic.

6.5. Mnichovice

Na území bezlesí obce bylo celkem zaznamenáno 18 druhů dřevin (14 druhů listnáčů, 4 druhy jehličnanů) vázaných na existenci sídelních enkláv, výskyt bylin nebyl zaznamenán. Nejčastěji zastoupenými dřevinami jsou javor klen (*Acer pseudoplatanus*) a slivoň švestka (*Prunus domestica*), u obou bylo zaznamenáno shodně 12 jedinců (javor klen 1 strom a 11 skupin stromů, slivoň švestka 4 stromy, 7 skupin stromů a 1 porost) (tab. č. 15, graf č. 5).

Tab č. 15 Seznam identifikovaných dřevin (Mnichovice)

Druh (česky)	druh (latinsky)	Kategorie						Plodnost			Σ
		strom	sk. stromů	keř	porost	zmlazení	sk. rostlin	Ano	Ne	Neurčeno	
borovice černá	<i>Pinus nigra</i>	1									1
borovice lesní	<i>Pinus sylvestris</i>	1									1
hrušeň	<i>Pyrus sp.</i>	1								1	1
chmel otáčivý	<i>Humulus lupulus</i>				1						1
jabloň	<i>Malus sp.</i>	9						5	1	3	9
jalovec obecný	<i>Juniperus communis</i>	2									2
jasan ztepilý	<i>Fraxinus excelsior</i>	2									2
javor klen	<i>Acer pseudoplatanus</i>	1	11								12
jilm horský	<i>Ulmus glabra</i>	1									1
kalina obecná	<i>Viburnum opulus</i>			2							2
lípa srdčitá	<i>Tilia cordata</i>	1									1
rybíz	<i>Ribes sp.</i>			7						7	7
slivoň švestka	<i>Prunus domestica</i>	4	7		1				8	4	12
smrk pichlavý	<i>Picea pungens</i>	2									2
srstka angrešt	<i>Ribes uva - crista</i>			1				1			1
svída krvavá	<i>Cornus sanguinea</i>			1							1
šeřík obecný	<i>Syringa vulgaris</i>			5	1						6
třešeň	<i>Prunus avium</i>	4				5		3		6	9

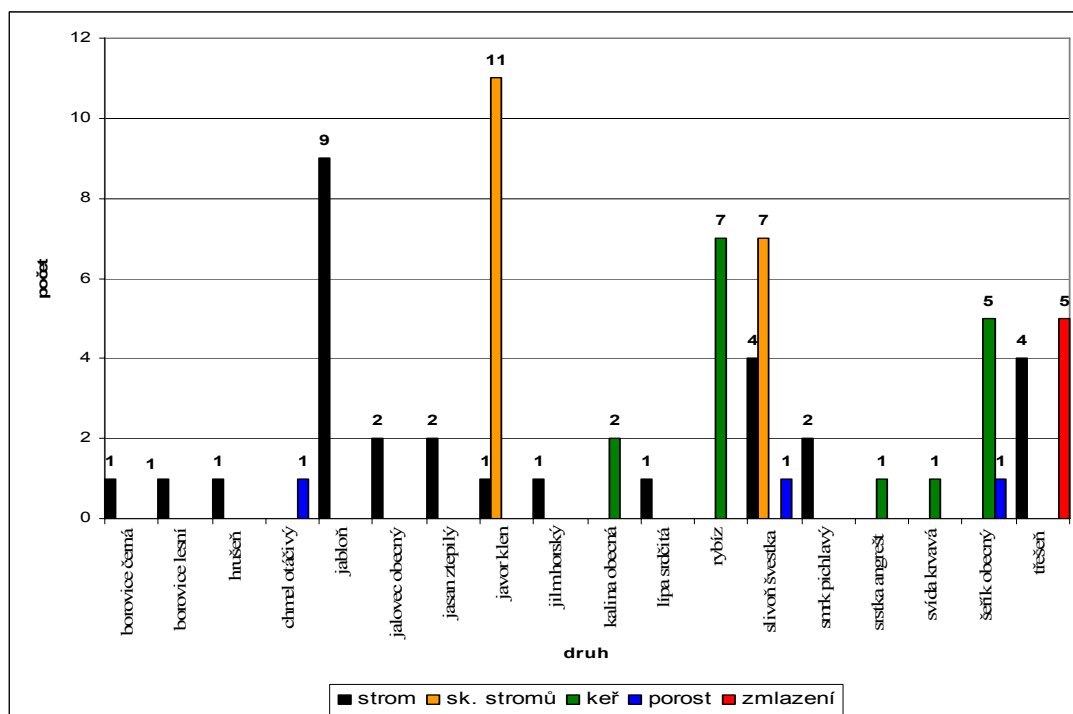
Jednoznačnými pozůstatky historického osídlení jsou identifikované kulturní (ovocné) dřeviny, zaznamenán byl výskyt druhů: hrušeň (*Pyrus* sp.), jabloň (*Malus* sp.), rybíz (*Ribes* sp.), slivoň švestka (*Prunus domestica*), srstka angrešt (*Ribes uva – crisp*a) a třešeň ptačí (*Prunus avium*). Plodnost nalezených kulturních (ovocných) dřevin je ve srovnání s ostatními lokalitami relativně vysoká (9 plodných, 9 neplodných), u velkého množství stromů však nebylo plodnost možné určit (21 jedinců).

Dalšími nalezenými dřevinami dokládajícími lidské osídlení jsou lípa srdčitá (*Tilia cordata*) často vysazovaná jako okrasný strom na návších, křižovatkách cest a v blízkosti drobných sakrálních staveb a svída krvavá (*Cornus sanguinea*) pěstovaná v zahradách. Výskyt jalovce obecného (*Juniperus communis*) poukazuje na dlouhodobé využití bezlesí k pastvě hospodářských zvířat.

Identifikován byl dále výskyt chmelu otáčivého (*Humulus lupulus*), jenž je pozůstatkem historicky doložených chmelnic na území Vyšebrodka, novější období kolonizace Mnichovic prokazuje nález šeríku obecného (*Syringa vulgaris*) a smrku pichlavého (*Picea pungens*).

V lokalitě Mnichovice bylo celkem identifikováno a zaměřeno 71 ks dřevin a bylin dokládajících lidské osídlení a ve srovnání s ostatními analyzovanými obcemi je zde zastoupení cílových rostlin malé, druhově je však lokalita velmi bohatá.

Graf č. 5 Struktura dřevin podle kategorií (Mnichovice)

Na základě zjištěných údajů lze říci, že v případě obce Mnichovice byly potvrzeny hypotéza č. 1 (s velikostí vesnic potenciálně roste zastoupení sledovaných druhů rostlin) a hypotéza č. 3 (doba od opuštění a změna způsobu hospodaření mají vliv na četnost kulturních ovocných dřevin), neboť podle historických záznamů nepatřila tato lokalita mezi velké osady. Zároveň je sledovaná obec opuštěna poměrně krátce (1960) a počet jedinců i druhů identifikovaných kulturních ovocných dřevin je vysoký. Naopak vyvrácena byla hypotéza č. 2 (vzdálenost zaniklých vesnic od současného osídlení má vliv na početnost sledovaných druhů rostlin), protože Mnichovice se nacházejí poměrně blízko měst Vyšší Brod a Studánky.

6.6. Krásná Pole

Na území bezlesí obce Krásná Pole bylo celkem zaznamenáno 6 druhů dřevin (4 druhy listnáčů, 2 druhy jehličnanů) vázaných na existenci sídleních enkláv, výskyt bylin nebyl zjištěn. Nejčastěji zastoupenou dřevinou je javor klen (*Acer pseudoplatanus*), u něhož bylo identifikováno 13 jedinců a 31 skupin stromů (tab. č. 16, graf č. 6).

Tab. č. 16 Seznam identifikovaných dřevin (Krásná Pole)

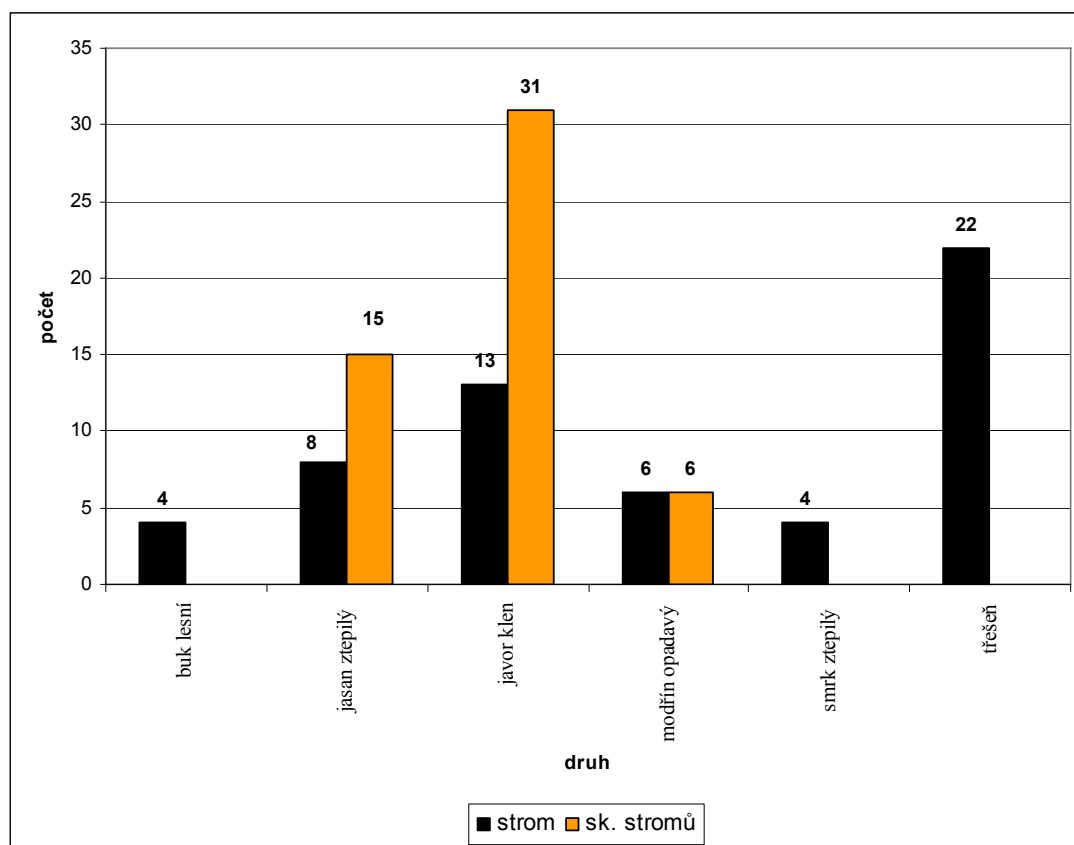
Druh (česky)	druh (latinsky)	Kategorie						Plodnost			Σ
		strom	sk. stromů	keř	porost	zmlazení	sk. rostlin	Ano	Ne	Neurčeno	
buk lesní	<i>Fagus sylvatica</i>	4									4
jasan ztepilý	<i>Fraxinus excelsior</i>	8	15								23
javor klen	<i>Acer pseudoplatanus</i>	13	31								44
modřín opadavý	<i>Larix decidua</i>	6	6								12
smrk ztepilý	<i>Picea abies</i>	4									4
třešeň	<i>Prunus avium</i>	22						4	11	7	22

Jednoznačnými pozůstatky historického osídlení jsou v této lokalitě identifikované kulturní (ovocné) dřeviny, z nichž byl zaznamenán pouze výskyt druhu třešeň ptačí (*Prunus avium*). Plodnost lokalizovaných jedinců je velmi nízká, pouze ve 4 případech byly stromy fertillní, 11 jedinců bylo neplodných a u 7 nebylo plodnost možné určit.

V lokalitě Krásná Pole bylo identifikováno a zaměřeno 109 ks dřevin dokládajících lidské osídlení a ve srovnání s ostatními analyzovanými obcemi je celkové zastoupení sledovaných rostlin středně vysoké. Druhově jsou však Krásná

Pole velmi chudá a počet dřevin a bylin, jejichž výskyt je úzce spjat s lidskou činností minimální. Stejně jako u ostatních sledovaných osad byly i zde lokalizovány některé dřeviny (javor klen (*Acer pseudoplatanus*), jasan ztepilý (*Fraxinus excelsior*), buk lesní (*Fagus sylvestris*), modřín opadavý (*Larix decidua*), smrk ztepilý (*Picea abies*) aj.), jejichž výskyt nemusí být dán přímou lidskou činností, přesto tyto jedinci byly do práce zahrnuti, neboť v mnoha případech se nachází v blízkosti cest či na území historicky doloženého bezlesí a byly zde nejspíše ponechány z blíže nespécifikovaných důvodů. Velká část těchto stromů je zároveň vysokého staří.

Graf č. 6 Struktura dřevin podle kategorií (Krásná Pole)

Na základě zjištěných údajů lze říci, že v případě obce Krásná Pole nebyla žádná ze stanovených hypotéz potvrzena. Z historických pramenů vyplývá, že sledovaná lokalita byla jednou z centrálních vesnic zdejšího osídlení, přesto se zde zachovalo pouze minimum rostlin, jejichž výskyt je úzce spjat s existencí sídelních enkláv (hypotéza č.1). Zároveň tato osada není vyloženě odlehlá (pouze 3 km od Loučovic) a vzdálenost od současného osídlení se výrazně neprojevila na množství nalezených rostlin (hypotéza č. 2). Platnost hypotézy č. 3 (doba od opuštění a změna

způsobu hospodaření mají vliv na četnost kulturních (ovocných) dřevin) nemohla být stanovena, protože není historicky doložena doba, kdy přesně osada zanikla.

6.7. Hodoň

Na území bezlesí obce Hodoň bylo celkem zaznamenáno 8 druhů dřevin (6 druhů listnáčů, 2 druhy jehličnanů) vázaných na existenci sídelní enklávy, výskyt bylin nebyl zjištěn. Nejčastěji zastoupenou dřevinou je třešeň ptačí (*Prunus avium*) u níž bylo identifikováno 23 stromů a 9 zmlazení (tab. č. 17, graf č. 7).

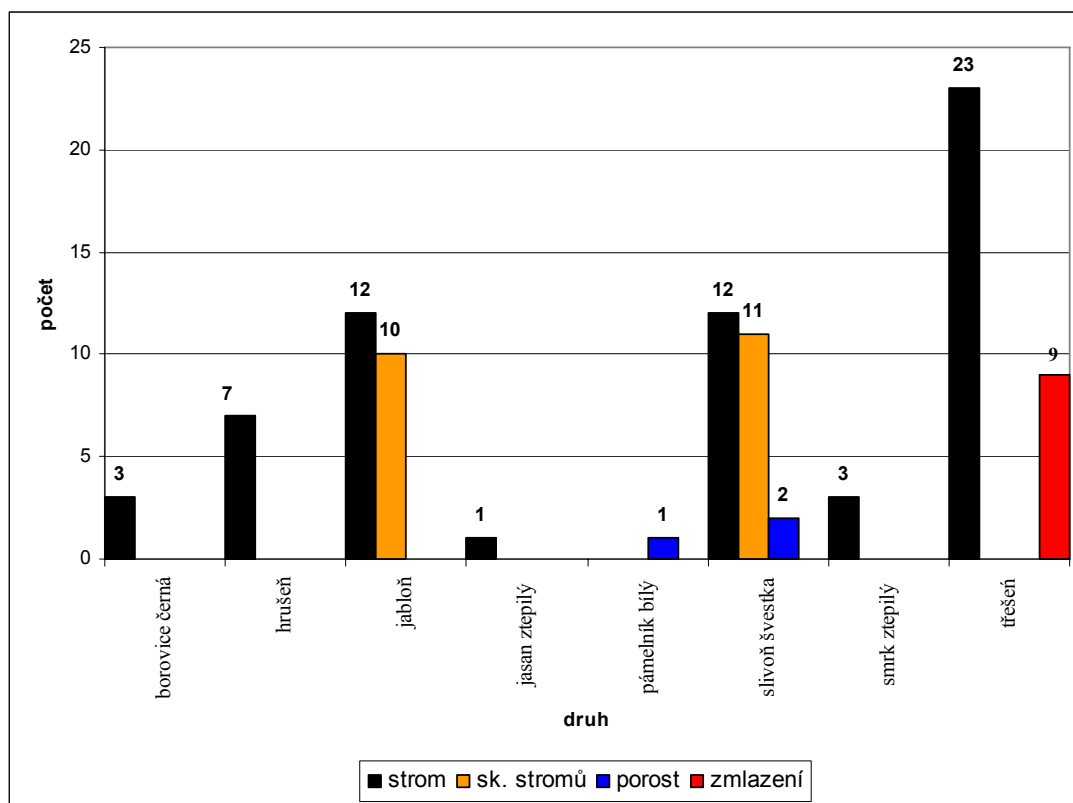
Tab č. 17 Seznam identifikovaných dřevin (Hodoň)

Druh (česky)	druh (latinsky)	Kategorie						Plodnost			Σ
		strom	sk. stromů	keř	porost	zmlazení	sk. rostlin	Ano	Ne	Neurčeno	
borovice černá	<i>Pinus nigra</i>	3									3
hrušeň	<i>Pyrus sp.</i>	7						2	5		7
jabloň	<i>Malus sp.</i>	12	10					13	9		22
jasan ztepilý	<i>Fraxinus excelsior</i>	1									1
pámelník bílý	<i>Symphoricarpos albus</i>				1						1
slivoň švestka	<i>Prunus domestica</i>	12	11		2			1	24		25
smrk ztepilý	<i>Picea abies</i>	3									3
třešeň	<i>Prunus avium</i>	23				9		13	16	3	32

Jednoznačnými pozůstatky historického osídlení jsou identifikované kulturní (ovocné) dřeviny, zaznamenán byl výskyt druhů: hrušeň (*Pyrus sp.*), jabloň (*Malus sp.*), slivoň švestka (*Prunus domestica*) a třešeň ptačí (*Prunus avium*). Plodnost kulturních (ovocných) dřevin je ve srovnání s ostatními analyzovanými obcemi středně vysoká, nejvíce plodné jsou jabloně, nejméně slivoň švestka. Ovocné stromy tvoří v lokalitě Hodoň velkou část z nalezených rostlin identifikujících zdejší osídlení.

Z dalších rostlin dokládajících lidské osídlení byl zaznamenán pámelník bílý (*Symphoricarpos albus*), jenž poukazuje na novější období kolonizace oblasti. Lokalizovány byly také druhy smrk ztepilý (*Picea abies*), borovice černá (*Pinus nigra*) a jasan ztepilý (*Fraxinus excelsior*), jejichž výskyt bezprostředně neidentifikuje lidské osídlení, ale vzhledem své specifické poloze a stáří byly tyto jedinci do práce zahrnuti.

Graf č. 7 Struktura dřevin podle kategorií (Hodoň)

V lokalitě Hodoň bylo celkem identifikováno a zaměřeno 94 ks dřevin dokládajících lidské osídlení a ve srovnání s ostatními analyzovanými obcemi je zde zastoupení cílových rostlin středně vysoké, výrazně je zastoupena skupina kulturních ovocných stromů.

Na základě zjištěných údajů lze konstatovat, že v případě obce Hodoň byla potvrzena pouze hypotéza č. 2, jež tvrdí, že vzdálenost zaniklých vesnic od současného osídlení má vliv na početnost sledovaných druhů rostlin. Naopak hypotéza č. 1 (s velikostí vesnic potenciálně roste zastoupení sledovaných druhů rostlin) byla vyvrácena, neboť v historických zdrojích je uvedeno, že zde žil vysoký počet obyvatel, čemuž však množství identifikovaných rostlin nenasvědčuje. Hypotéza č. 3 nemohla být spolehlivě vyhodnocena, neboť se nepodařilo zjistit přesný zánik zdejšího osídlení.

7. DISKUZE

Přestože osídlení v příhraniční oblasti přírodního parku Vyšebrodsko zaniklo již před bezmála 50 lety, lze ho stále i po takto dlouhé době v terénu zřetelně identifikovat pomocí rostlin, jejichž výskyt je úzce spjat s existencí sídelních enkláv. Jedná se zejména o kulturní (ovocné) dřeviny, nelesní zeleň vysokého věku, stromy a keře vysazované jako okrasné dřeviny aj. Podobnou tematikou se ve svých pracích zabývali Vojta (2007) a Dolejší (2009), problematice zaniklých obcí na území České republiky se podrobně věnuje Beran (2009) v rámci webu Zaniklé obce po roce 1945. Historií a vývojem osídlení se na Vyšebrodsku zabývá Schusser (2002 a 2007), problematiku „ovocných dřevin jako součást dřevinných formací v kulturní zemědělské krajině“ řeší projekt operačního programu rozvoj lidských zdrojů (OP RLZ) CZ.04.1.03/3.3.11.1/2622.

Během terénních prací bylo v 7 analyzovaných lokalitách (zaniklé obce Dobřín, Hodoň, Kapličky, Krásná Pole, Lhota, Mnichovice, Pošlák) celkem identifikováno 882 ks rostlin dokládajících zdejší osídlení, Vojta (2007) a Karlík (2001) ve svých pracích upozorňují, že v mnoha případech jsou reliéfní tvary nápadnější než zvláštnosti v rostlinném krytu a vyhledávání zaniklého osídlení pomocí botanického průzkumu má spíše pomocný význam.

Druhové zastoupení sledovaných rostlin v jednotlivých analyzovaných lokalitách je velmi odlišné, ve všech však byly zastoupeny kulturní ovocné dřeviny. Identifikovány byly druhy hrušeň (*Pyrus* sp.), jabloň (*Malus* sp.), ořešák královský (*Juglans regia*), slivoň obecná (*Prunus insititia*), slivoň švestka (*Prunus domestica*), srstka angrešt (*Ribes uva – crista*), rybíz (*Ribes* sp.), třešeň ptačí (*Prunus avium*), výskyt některých nalezených druhů v rámci středověkého osídlení zmiňuje také Kočár (2008) a Nekuda (1975).

Z dalších identifikovaných rostlin, jejichž výskyt je vázán na existenci sídelních enkláv, byl lokalizován brčál barvínek (*Vinca minor*), o jehož synantropním původu se zmiňuje ve své práci Nová (2009). Také Černý (1997) ve své publikaci hovoří o této rostlině jako o druhu, jež může doprovázet bývalé osídlení, dále takto charakterizuje i nalezené druhy večernice vonná (*Hesperis matronalis*), šeřík obecný (*Syringa vulgaris*) a již zmíněné ovocné dřeviny.

Z lokalizovaných dřevin se o jalovci obecném (*Juniperus communis*) jako indikátoru bývalých pastvin zmiňuje Karlík (2001), relativně mladé ruiny, např. z 50. let 20. století podle Nové (2009) a Vojty (2007) bývají porostlé druhy jasan ztepilý (*Fraxinus excelsior*) či vrba jíva (*Salix caprea*).

Na území Vyšebrodka byly také zaznamenány zbytkové porosty jirnice modré (*Polemonium caeruleum*), jež je typickou rostlinou zahrad staré Šumavy. Lepší (2009) uvádí, že tato rostlina byla s oblibou pěstována německým obyvatelstvem jako dekorativní druh, jenž velmi často zplaňuje a má schopnost zapojit se do přirozených porostů, kde může často působit zcela přirozeným dojmem, a je proto obtížné odlišit původní výskyt od druhotného. Holub (1959) považuje výskyt jirnice modré na území Vyšebrodka za původní.

Podíváme-li se na identifikované rostliny v zaniklých obcích jako na celek, zjistíme, že v lokalitách Dobřín, Kapličky, Krásná Pole a Pošlák stály budovy ve shluku a svou polohou utvářely volný prostor uprostřed. Hubený (2010) popisuje prostorové uspořádání jednotlivých složek návesních sídel obdobně (náves – dům – dvůr – zahrada – volná zemědělská krajina). U vesnic Lhota, Mnichovice a Hodoň jsou lokalizované rostliny ve většině případů podél cest, uspořádání také odpovídá zařazení podle Hubený (2010).

Přestože nucené vysídlení zájmové oblasti v 50. letech 20. stol dle mého názoru v některých sledovaných lokalitách negativně ovlivnilo četnost druhů, jejichž výskyt úzce souvisí s existencí sídleních enkláv, celkový počet nalezených rostlin je poměrně vysoký. Zaznamenána byla též existence druhů ohrožených (dle Červeného seznamu). Vzhledem k vývoji krajiny však lze předpokládat spíše snižování jejich počtu, výrazný vliv budou mít přírodní procesy, především silná druhová konkurence sukcesích náletových dřevin, jejichž rozvoj na území Vyšebrodka popisuje Šmahel (2002). Lze také předpokládat negativní vliv křídlatky japonské (*Reynoutria japonica*), jejíž populace na území bývalé vesnice Kapličky stále roste, expanzivní růst tohoto druhu popisuje ve své práci Šmahel (2002)

Lze také soudit, že na zachování sledovaných rostlin bude mít negativní vliv antropogenní činnost, především zemědělství. Již během terénních prací docházelo k úpravě některých trvale travních porostů v lokalitě Krásná Pole na pastviny a během mýcení náletových dřevin v okolí cest a okrajů luk mohly být zasaženy i některé lokalizované dřeviny.

8. ZÁVĚR

Přestože osídlení příhraniční oblasti přírodního parku Vyšebrodsko zaniklo již před bezmála 50 lety, je možné zaniklé obce opětovně lokalizovat pomocí rostlin, jejichž výskyt je úzce spjat s existencí sídleních enkláv. Celkem bylo lokalizováno 882 ks a 32 druhů rostlin, jejichž výskyt je pozůstatkem lidské činnosti, nalezeny byly především kulturní ovocné dřeviny (374 ks), dále byliny sinantropního původu (50 ks) a ostatní dřeviny (nelesní zeleň vysokého stáří, solitéry, okrasné stromy a keře) doprovázející hojně lidská sídla (458 ks). Nejčastěji zastoupenou dřevinu identifikovanou na území sledovaných lokalit je třešeň ptačí (*Prunus avium*), z bylin jednoznačně dominuje jirnice modrá (*Polemonium caeruleum*). Vysoké zastoupení mají také kulturní ovocné dřeviny, jež jsou z části stále plodné.

Z analýzy historických prvků krajiny vyplývá, že velikost jednotlivých vesnic má skutečně vliv na množství nalezených jedinců a že doba od opuštění a změna způsobu hospodaření ovlivňuje výskyt kulturních ovocných dřevin. Naopak mezi vzdáleností vesnic od současného sídlení a četností sledovaných druhů nebyla nalezena spojitost.

Ačkoliv je zastoupení sledovaných rostlin relativně vysoké a druhově pestré, lze do budoucna předpokládat postupný pokles jejich četnosti i diverzity. Částečná obnova využití luk kosením a pastvou zastavila šíření náletových dřevin, úprava okrajů porostů a cest však negativně zasahuje i sledované druhy, zároveň jejich velká část postupem času zanikne z důvodu dosažení vysokého věku. Vzhledem k současné situaci využití tamní krajiny lze velmi obtížně nalézt způsob, jak tyto rostliny zachovat.

9. PŘEHLED POUŽITÉ LITERATURY

ANDRESKA, J. Šumavské solné stezky. Praha: Polygrafia. 1994, 96 s.

BENEŠ, J. Les a bezlesí, vývoj synantropizace české části Šumavy. Zlatá stezka. 1995, 3, s. 11-33.

BERAN, P. Zaniklé obce [online]. 2009 [cit. 2010-01-15]. Zaniklé obce. Dostupné z WWW: <www.zanikleobce.cz>.

BERAN, P. (a) Zaniklé obce [online]. 2005 [cit. 2010-01-15]. Hodoň. Dostupné z WWW: <<http://www.zanikleobce.cz/index.php?obec=578>>.

BERAN, P. (b) Zaniklé obce [online]. 2005 [cit. 2010-01-15]. Kapličky. Dostupné z WWW: <<http://www.zanikleobce.cz/index.php?obec=634>>.

BERAN, P. (c) Zaniklé obce [online]. 2005 [cit. 2010-01-15]. Pošlák. Dostupné z WWW: <<http://www.zanikleobce.cz/index.php?obec=736>>.

BERAN, P. (d) Zaniklé obce [online]. 2005 [cit. 2010-01-15]. Lhota. Dostupné z WWW: <<http://www.zanikleobce.cz/index.php?obec=658>>.

BERAN, P. (e) Zaniklé obce [online]. 2005 [cit. 2010-01-15]. Dobřín. Dostupné z WWW: <<http://www.zanikleobce.cz/index.php?obec=542>>.

BERAN, P. (f) Zaniklé obce [online]. 2005 [cit. 2010-01-15]. Krásná Pole. Dostupné z WWW: <<http://www.zanikleobce.cz/index.php?obec=647>>.

BERAN, P. (g) Zaniklé obce [online]. 2005 [cit. 2010-01-15]. Mnichovice. Dostupné z WWW: <<http://www.zanikleobce.cz/index.php?obec=693>>.

DEMEK, J. Nauka o krajině. Praha: Statní pedagogické nakladatelství, 1974. 324 s.

ČERNÝ, E. Zaniklé středověké osady a jejich plužiny. Metodika historicko - geografického výzkumu v oblasti Dražanské vrchoviny. Praha : Academia, 1997. 167 s.

DOLEJŠÍ, C. Variabilita vegetace zdi jižně od Karlových Varů. Brno, 2009. 70 s. Bakalářská práce. Masarykova univerzita.

DVOŘÁKOVÁ, O. Sekundární vývoj biotopů na opuštěném sekundárním bezlesí v Přírodním parku Vyšebrodsko. České Budějovice, 2005. 39 s. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita.

FORMAN, R. T. T., GODRON, M. Krajinná ekologie. Praha: Academia, 1993. 583 s.

HEHENBERGER, H. Erinnerung an Kapellen im Böhmerwald. Guglwald: vlastním nákladem, 1996. 318 s.

HOLUB, J., SKALICKÝ, V. Floristicko - fytogeografické poznámky ke květeně jihovýchodní části Šumavy a přilehlé části Předšumaví. Preslia. 1959, 31, s. 395-412.

HUBENÝ, P. Národní park Šumava [online]. 2010 [cit. 2010-0-15]. Aktuální projekty. Dostupné z WWW: <http://www.npsumava.cz/gallery/6/1849-urbanisticka_prirucka.pdf>.

CHYTIL, A. Místopis Československé republiky. Praha Smíchov: vlastním nákladem, 1929. 1488 s.

KARLÍK, P. Louky a příbuzné typy vegetace Brd a Podbrdská. Praha, 2001. 68 s. Diplomová práce. Univerzita Karlova.

KOČÁR, P., KOČÁROVÁ, R. Hledání zmizelého : archeologie zaniklých vesnic na Plzeňsku. Plzeň: Západočeské muzeum, 2008. Botanické analýzy zaniklých středověkých vesnic Plzeňska, s. 88.

KOČÁREK, E. Šumava příroda historie život. Praha: Baset, 2003. Obecná geografie Šumavy, s. 15-28.

KOŠTĚL, P. Sukcese vegetace na lokalitách bývalého hraničního průseku v oblasti Šumavy. České Budějovice, 2000. 30 s. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita..

KUBÁT, K. Klíč ke květeně České republiky. Praha: Academia, 2002. 927 s.

KUBEŠ, J. Plánování venkovské krajiny. Ostrava: Vysoká škola báňská - technická univerzita Ostrava, 1996. 186 s.

LEPŠÍ, M. Jihočeské muzeum [online]. 2009 [cit. 2010-01-15]. Dostupné z WWW: <http://www.muzeumcb.cz/dokumenty/Cervený_seznam/Lepší_Martin_3_2009.pdf>

LIPSKÝ, Z. Sledování změn v kulturní krajině. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2000. 71 s.

LÖW, J., MÍCHAL, I. Krajinný ráz. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2003. 552 s.

MATYÁŠ, D. Vývoj krajiny v sudetské osadě Neratov v Orlických horách. České Budějovice, 2004. 59 s. Magisterská práce. Jihočeská univerzita.

MÍCHAL, I. Ekologická stabilita. Brno: Veronica, 1994. 276 s.

MIKYŠKA, R. Geobotanická mapa ČSSR. 1. díl, České země. Praha: Academia, 1968. 204 s.

- MONTÁGOVÁ, Z.** Rozdíly v biometrii a fenologickém stavu vybraných lučních druhů na několika lokalitách v Přírodním parku Vyšebrodsko. České Budějovice, 2005. 68 s. Diplomová práce. Jihočeská univerzita.
- NEKUDA, V.** Pfaffenschlag. Zaniklá středověká ves u Slavonic. Příspěvek k dějinám středověké vesnice. Brno: Blok, 1975. 277 s.
- NĚMEC, J., LOŽEK V.** Chráněná území Prahy. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2005. 154 s.
- NEUHÄUSLOVÁ, Z.** Mapa potenciální přirozené vegetace České republiky. Praha: Academia, 1998. 341 s.
- NOVÁ, J.** Flóra a vegetace přírodních parků Kornatický potok a Kamínky jihovýchodně od Plzně. Brno, 2009. 157 s. Diplomová práce. Masarykova univerzita.
- PANENKOVÁ, D., FRÖHLICH, J.** Jihočeské sklářství 14. až 20. století. České Budějovice: Jihočeské muzeum, 1993. 83 s.
- PEŠTOVÁ, K.** Monitoring turismu a jeho dopadu na přírodní ekosystémy v Přírodním parku Vyšebrodsko. České Budějovice, 2009. 30 s. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita.
- PETRÁŠ, J.** Šumava příroda historie život. Praha: Baset, 2003. Šumava od roku 1938 do roku 1945. s. 387-396.
- PRACH, K., DUFKOVÁ, I., ZEMEK, F., HEŘMAN, M., MAŠKOVÁ, Z.** Grassland vegetation in former military area Dobrá Voda, the Šumava National Park. Silva Gabreta. 2000, 5, s. 101-112.
- PROCHÁZKA J.** Hodnocení koloběhu vody, látek a disipace sluneční energie v krajině s různým způsobem hospodaření na příkladu vybraných dílčích povodí, České Budějovice, 2004. 58s. Disertační práce. Jihočeská univerzita.
- QUIT, E.** Klimatické oblasti Československa. Praha: Academia, 1971. 73 s.
- ŘEZNÍČKOVÁ, Z.** Šumava příroda historie život. Praha: Baset, 2003. Osídlení Šumavy, s. 355-358.
- SÁDLO, J.** Co budeš, až spadne. Vesmír. 1999, 78, s. 143-145.
- SEMORÁDOVÁ, E.** Ekologie krajiny. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 1998. 118 s.
- SCHUSSER, F.** Kapličky na Vyšebrodsku. Český Krumlov: Okresní vlastivědné muzeum, 2001. 36 s.

- SCHUSSER, F.** Putování za růží a lilií: cesty a stezky času od Malše a Vltavy. České Budějovice: Veduta, 2007. 276 s.
- SCHUSSER, F.** Vyšebrodsko v toku věků. Loučovice: Občanské sdružení Stezka Gabreta, 2002. 28 s.
- SCHUSSEROVÁ, A.** Sekundární travní porosty v západní části Přírodního parku Vyšebrodsko. České Budějovice, 2003. 68 s. Diplomová práce. Jihočeská univerzita.
- SKLENIČKA, P.** Základy krajinného plánování. Praha: Naděžda Skleničková, 2003. 321 s.
- STEJSKAL, Z.** Šumava příroda historie život. Praha: Baset, 2003. Šumava ve středověku a raném novověku, s. 367-378.
- ŠMAHEL, L.** Vybrané faktory ovlivňující růst náletových dřevin v přírodním parku Vyšebrodsko. České Budějovice, 2002. 51 s. Magisterská práce. Jihočeská univerzita.
- ŠTĚPÁNEK, J.** Dynamika nadzemní biomasy ve vybraných lučích porostech Přírodního parku Vyšebrodsko. České Budějovice, 2004. 34 s. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita.
- ŠUSTR, P.** Národní park Šumava [online]. 2008 [cit. 2010-01-15]. Historie krajiny. Dostupné z WWW: <<http://www.npsumava.cz/1287/sekce/historie-krajiny>>.
- TOMÁŠEK, M.** Půdy České republiky. Praha: Český geologický ústav, 1998. 67 s.
- VENCL, S.** Nejstarší osídlení jižních Čech – paeolit, mesolit. Praha: Archeologický ústav Akademie věd ČR, 2006. 473 s.
- VOJTA, J.** Relative importance of historical and natural factors influencing vegetation of secondary forests in abandoned villages. Preslia. 2007, 79, s. 223-244.
- ZÁRUBA, V., KOBLASA P.** Šumava – místopisný slovník. České Budějovice: vlastním nákladem, 2000. 199 s.

Zákony, nařízení, databáze:

Česká republika, nařízení Jihočeského kraje č. 2/2004. In Server Jihočeského kraje. 2004, Dostupné z WWW: <http://www.kraj-jihocesky.cz/file.php?par%5Bid_r%5D=3608&par%5Bview%5D=0>.

Česká republika. nařízení vlády č.681/2004 kterým se vymezuje ptačí oblast Šumava . In Sbírka zákonů České republiky. 2004, 232, s. 679 - 688. Dostupné z WWW: <<http://www.ochranaprirody.cz/res/data/067/009763.pdf>>.

Česká republika. nařízení vlády č.163/1991 kterým se kterým se zřizuje Národní park Šumava a stanoví podmínky jeho ochrany. In Sbírka zákonů České republiky. 1991, 33, s. 163 - 166. Dostupné z WWW: http://www.npsumava.cz/gallery/3/971-narizeni163_92.pdf>

Česká republika, zákon č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny. In Sbírka zákonů České republiky. 2009, 123, 377-382 s. Dostupné z WWW: <[http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/priroda_krajina/\\$FILE/OOP-zakon_114-1992.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/priroda_krajina/$FILE/OOP-zakon_114-1992.pdf)>

Český statistický úřad. Veřejná databáze ČSÚ [online]. 2008 [cit. 2010-01-08]. Územně analytické podklady ve vybrané obci. Dostupné z WWW: http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabdetail.jsp?kapitola_id=327&potvrz=Zobrazit+tabulku&pro_4954490=545848&go_zobraz=1&cislotab=UAP6030UU_OB&voa=tabulka&str=tabdetail.jsp>

Státní úřad statistický. Statistický lexikon obcí republiky Československé 1955 . Praha: Státní úřad statistický a ministerstvo vnitra, 1955. 574 s

Mapové podklady:

Digitální ortofoto České republiky poskytnuté ČUZK
Císařské otisky stabilního katastru poskytnuté ČUZK
Mapový portál CENIA
Mapový portál ČUZK
Mapový portál Mapy.cz

10. PŘÍLOHY

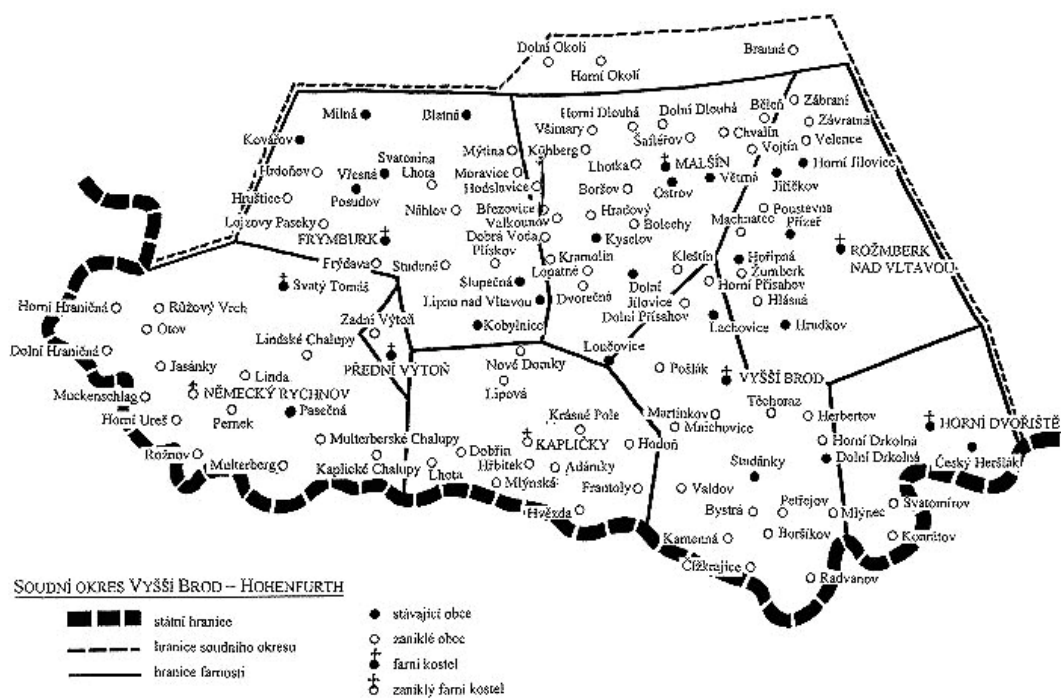
Fotodokumentace:

- Obr. č. 1 Soudní okres Vyšší Brod
- Obr. č. 2 Zaniklá obec Kapličky 1 (historické foto)
- Obr. č. 3 Zaniklá obec Kapličky 2 (historické foto)
- Obr. č. 4 Kapličky – odstřel kostela (historické foto)
- Obr. č. 5 Kapličky dnes
- Obr. č. 6 Pošlák (2008)
- Obr. č. 7 Mnichovice (2008)
- Obr. č. 8 Hodoň - sad (2008)
- Obr. č. 9 Krásná Pole (2008)
- Obr. č. 10 Kapličky – pohled z věže (2008)

Mapy:

- Mapa č. 1 Mapa identifikovaných rostlin (Dobřín)
- Mapa č. 2 Mapa identifikovaných rostlin (Hodoň)
- Mapa č. 3 Mapa identifikovaných rostlin (Kapličky)
- Mapa č. 4 Mapa identifikovaných rostlin (Krásná Pole)
- Mapa č. 5 Mapa identifikovaných rostlin (Lhota)
- Mapa č. 6 Mapa identifikovaných rostlin (Mnichovice)
- Mapa č. 7 Mapa identifikovaných rostlin (Pošlák)

Obr. č. 1 Soudní okres Vyšší Brod (Schusser, 2007)

Obr. č. 2 Zaniklá obec Kapličky 1 (historické foto) (Beran, 2005b)

Obr. č. 3 Zaniklá obec Kapličky 2 (historické foto) (Beran, 2005b)

Obr. č. 4 Kapličky – odstřel kostela (historické foto) (Beran, 2005b)

Obr. č. 5 Kapličky dnes (Beran, 2005b)

Obr. č. 6 Pošlák (2008)

Obr. č. 7 Mnichovice (2008)

Obr. č. 8 Hodoň - sad (2008)

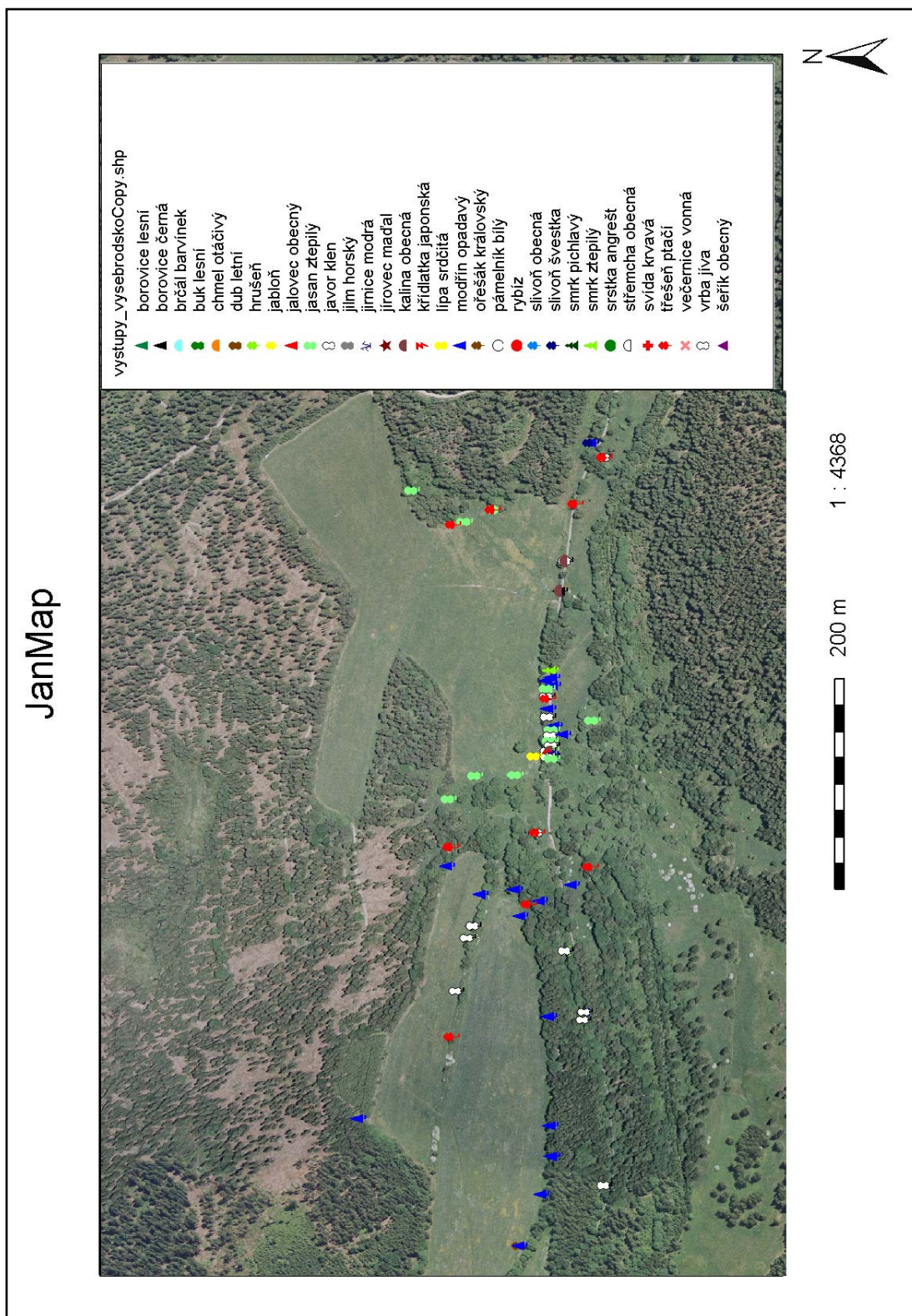
Obr. č. 9 Krásná Pole (2008)

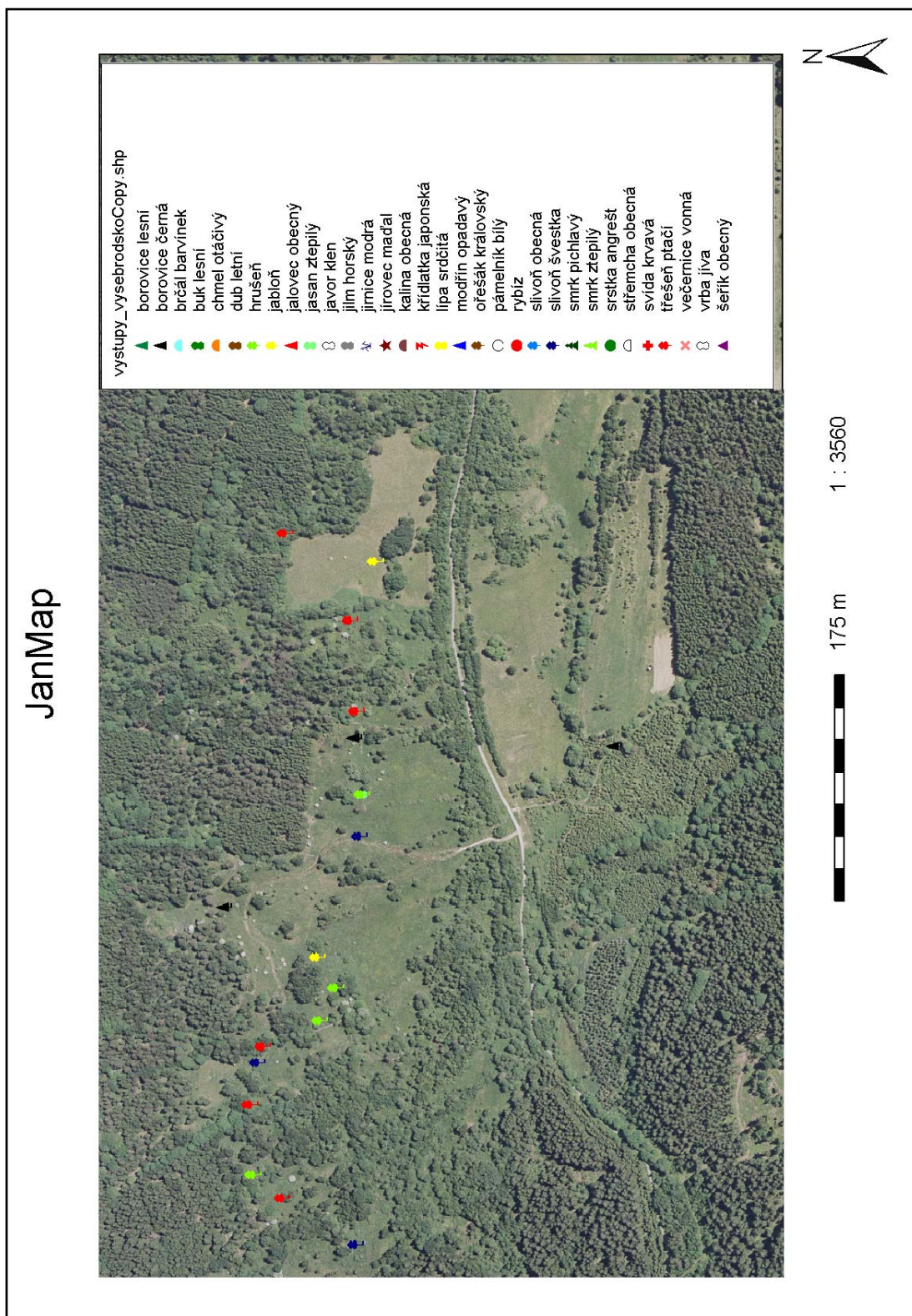
Obr. č. 10 Kapličky . pohled z věže (2008)

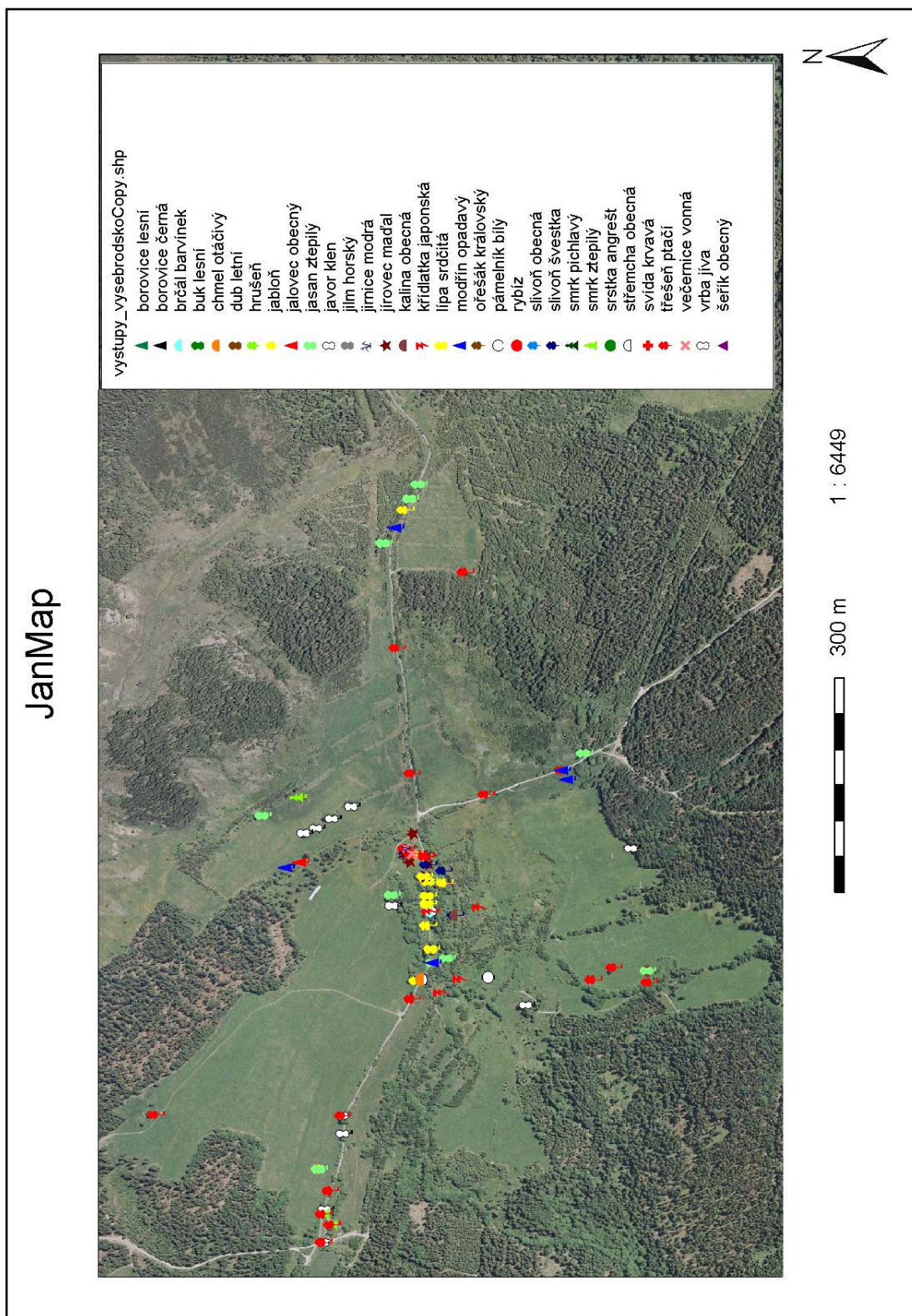
Mapa č. 1 Mapa identifikovaných rostlin (Dobřín)

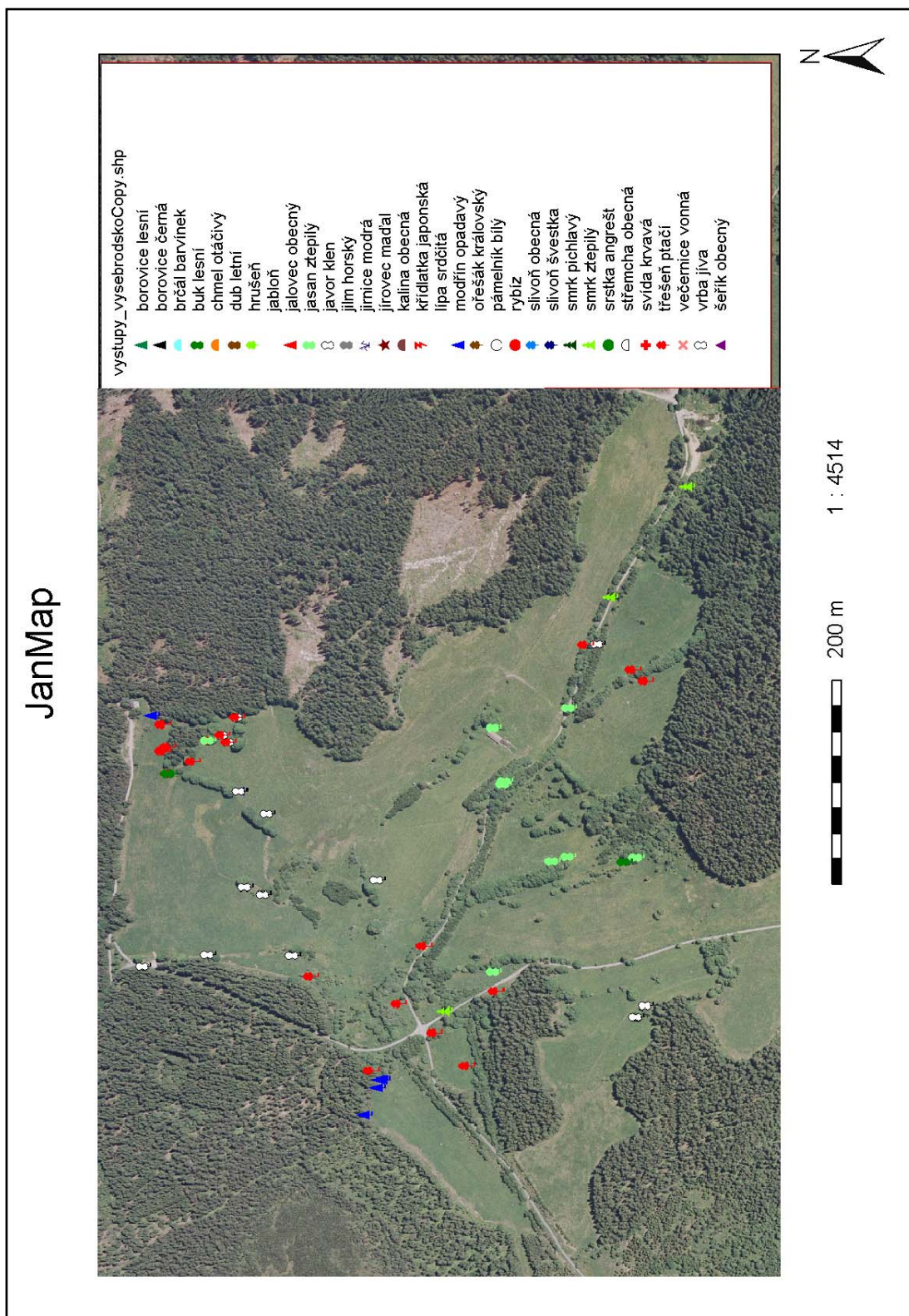
Mapa č. 2 Mapa identifikovaných rostlin (Hodoň)

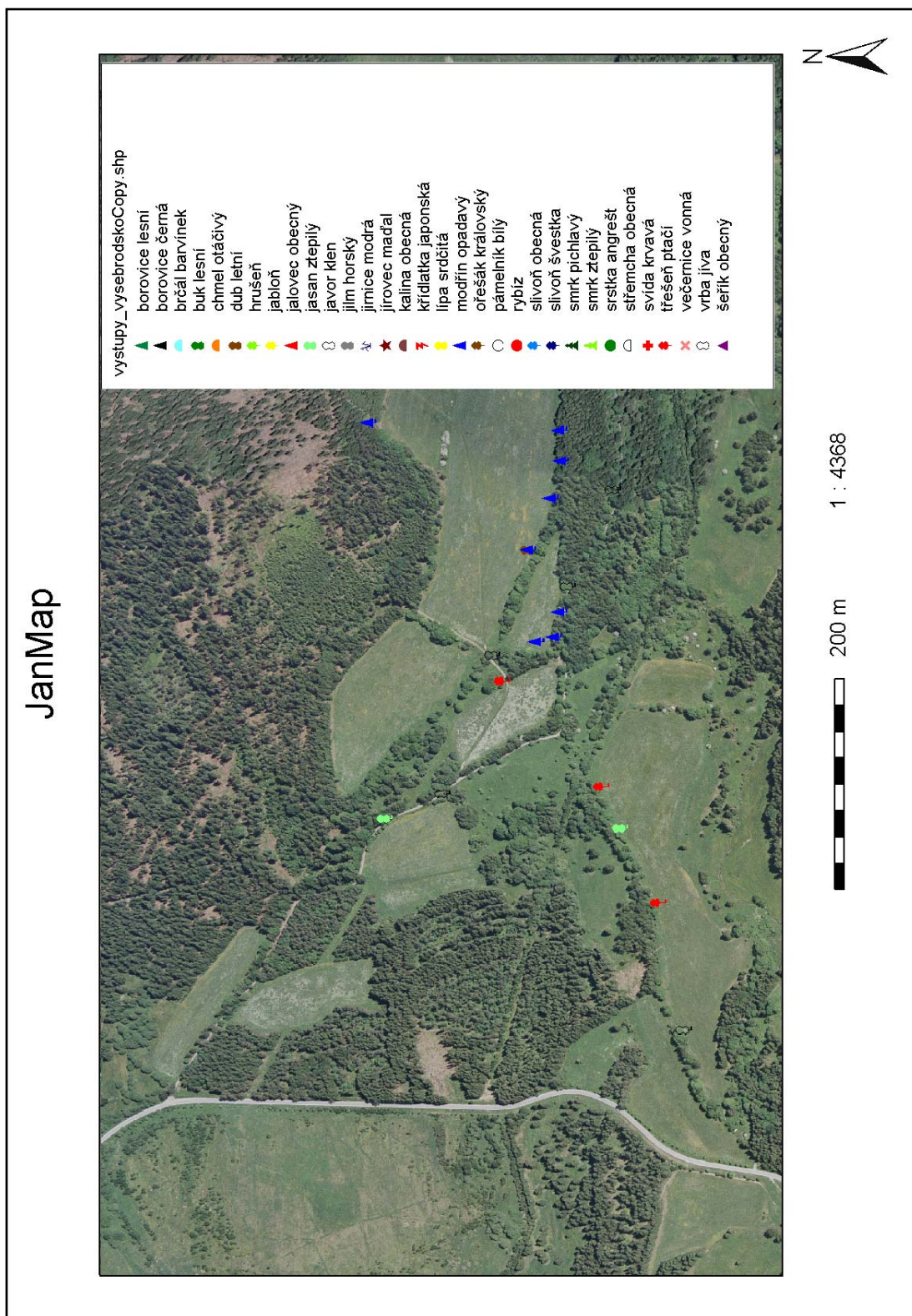
Mapa č. 3 Mapa identifikovaných rostlin (Kapličky)

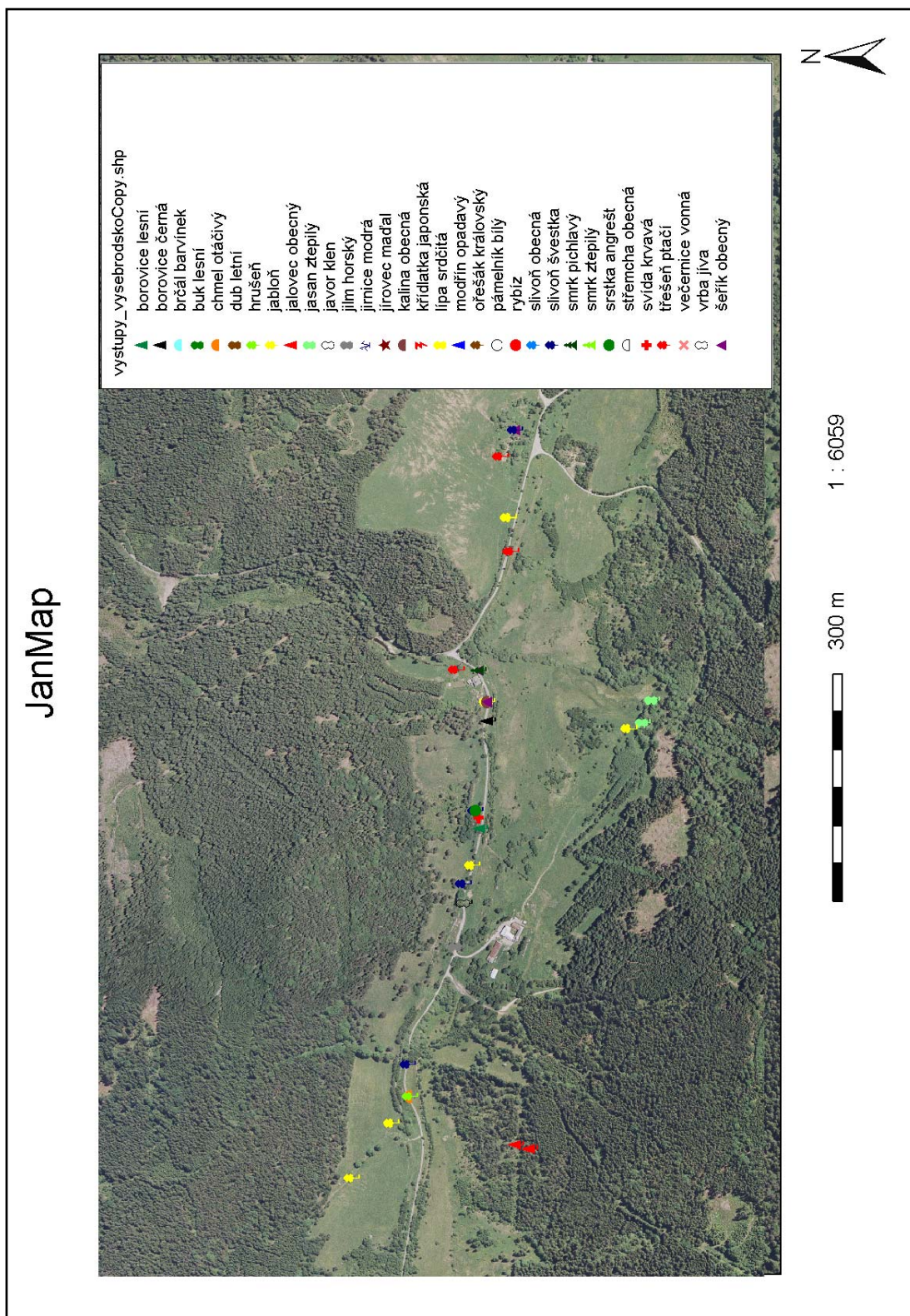
Mapa č. 4 Mapa identifikovaných rostlin (Krásná Pole)

Mapa č. 5 Mapa identifikovaných rostlin (Lhota)

Mapa č. 6 Mapa identifikovaných rostlin (Mnichovice)

Mapa č. 7 Mapa identifikovaných rostlin (Pošlák)

